

MAGYAR DRÁMAÍRÓK
19. SZÁZAD
I

GAÁL JÓZSEF
(1811-1866)

A PELESKEI NÓTÁRIUS

1838

ELSŐ SZAKASZ

Nagy-Peleske

Személyek

NAGY-ZAJTAI ZAJTAY ISTVÁN,
*nagy-peleskei nótárius Szatmár
megyében*
KLÁRA, *felesége*
BACZUR GAZSI, *pesti korhely*
PELESKEI BÍRÓ
PELESKEI REKTOR
KISBÍRÓ
ÉJI ŐR
SÖTÉTSÉG KIRÁLYNÉJA
TÓTI DORKA, *géci boszorkány*

Peleskei parasztok s parasztnők. Cigányok.

Szabadhely Nagy-Peleskén; a nép betódul, Tóti Dorkát kötözve egy üstben becipelik, hátul egy rakás szalma.

ELSŐ JELENET

KAR

Fogva van már a boszorkány,
Bár lovagla villám hátán
Szent Gellért felé,

Képe mint a fonnyadt alma,
Készen itt a borsószalma,
Vessük hát belé.

ASSZONYOK

Ő rontja régen már
A tehenünket,
Véresre szinezte
Tiszta tejünket.

DORKA.

Óh, ne legyen kőből durva szívetek. Irgalmazzatok, peleskeiek!

FÉRFIAK

Bűn lánya, kegyet
Kérj a pokoltól,
Megmentjük a földet
Rút babonádtól.

KAR

Fogva van már a boszorkány stb. *Mint fönnebb.*

BÍRÓ.

Tegyétek le a katlant, de vigyázzatok, hogy a boszorkány lába ne érje a földet, különben tüstént megszabadul a sátán.

DORKA.

De bíró uram, hogy gondolhat engem boszorkánynak, hiszen ha boszorkány volnék, mindjárt megnyergelném bíró uramat, s az ecsedi várba lovagolnék rajta.

BÍRÓ.

Tudom, hogy megtennéd, pokolbeli fajzat; de a katlanba szorítottunk, s lábod a földet nem érhetvén, minden hatalmad elveszett, értek én az efféléhez, meg nem csalsz, ha tíz ördög volna is benned.

NÉP.

A lángba vele.

DORKA.

Vigyenek legalább a téns szolgabíró úrhoz, vagy hívassák ide. A vármegye ítélete nélkül senkit sem szabad bántani.

BÍRÓ.

Ily boszorkány után a varjú sem károg.

NÉP.

Égessük meg!

DORKA.

Lakolni fogtok.

BÍRÓ.

Vessétek a szalmára, de hogy a lába a földet ne érje.

KISBÍRÓ.

A katlanból kiborítjuk a szalma tetejére.

BÍRÓ.

A cigányok pedig tüstént gyűjtsák meg a szalmát.

DORKA.

Megbünteti kenteket a felsőség.

BÍRÓ.

Azt mi jobban tudjuk. Vigyétek!

A katlant ismét felveszik, s hátra a szalma felé viszik.

DORKA.

Úgy fogtok a pokolba égni, mint engem most igazságtalanul megégettek.

MÁSODIK JELENET

Előbbiek, Zajtay, Gazsi, Zajtayné.

ZAJTAY.

Megálljatok! *Megállnak Dorkával.* Micsoda igazságtalan vakmerőség ez! Bíró uram, illik-e ily hirtelenkedés egy magistratuális személyhez?

BÍRÓ.

Nótárius uram, bizonyos, hogy a banya boszorkány, alig van egy köztünk, kinek kárt ne tett volna. Egynek a tehenét, másnak a gyermekét rontotta meg.

NÉP.

Úgy van.

BÍRÓ.

Azért ősi szokás szerint mint boszorkányt megégetjük.

NÉP.

Tűzbe a boszorkánnyal!

ZAJTAY.

Hallják kentek! Ha valóban bűnös lenne is a szerencsétlen, kentek nem büntethetik meg, az a tekintetes nemes vármegye dolga, s ha kentek többet tesznek, mint a törvény engedi, lakolni fognak. De hallgassunk erről; azt mondják kentek, hogy ezen banyát more patrio, azaz ősi szokás szerint mint boszorkányt megégetik. Hanem én azt mondom, hogy boszorkányok nincsenek is a világon, és ezt more patrio, azaz magából a corpus jurisból, mint egy magyar nemesemberhez illik, meg is tudom mutatni; - hallják kentek. Már Könyves Kálmán dicső királyunk ex stirpe Arpadiana még 1100-dik esztendőben Vencsellőn, tehát tekintetes nemes Szabolcs vármegyében, következőképp szomszédságunkban tartott országgyűlésen, hoza egy törvényt, mely így szól: "De strigis vero, quae non sunt, nulla quaestio fiat", azaz boszorkányok ellen, minthogy azok a földön nincsenek, pert indítani nem szabad. Ha már eleink ezelőtt hétszázharminckilenc esztendővel ily bölcs törvényt hoztak, illendő, hogy mi is, mindenképpen bölcs nyomdokaikba lépünk, és azt tegyük, mit a corpus juris és egy bölcs király, kit bölcsessége miatt eleink Könyves Kálmánnak neveztek, mondanak. - Aki pedig nem hiszi azt, mit eleink és a corpus juris mondanak, az nem magyar. Hát hiszik-e már kentek, hogy nincsenek boszorkányok?

BÍRÓ.

Ha Könyves Kálmán és nótárius uram mondják, csak elhisszük, főképp ha még az a Korpás úr is bizonyítja.

ZAJTAY.

Corpus juris.

BÍRÓ.

Vagy corpus juris. Nem ismerem a famíliáját, e vidéken semmit sem bír.

ZAJTAY.

Hiszen könyv az, bíró uram, melybe a törvények vannak írva.

BÍRÓ.

Vagy úgy.

ZAJTAY.

S most bocsássák el a banyát.

BÍRÓ.

Mégis jobb volna tán fogva tartani.

ZAJTAY.

Miért? Mivel egynek-másnak a gyermeke beteg lett? Az csak azért történt, mivel anyja nem vigyázott reá; vagy mivel egy tehénnek véres lett a teje? Az némely rossz füvektől származik, mint a botánika tanítja. S gondolom, talán csak elhiszik már, hogy nincs boszorkány.

BÍRÓ.

Már én tökéletesen hiszem, hogy a földön egy boszorkány sincs; de meglátja, nótárius uram, hogy ez - mégis boszorkány.

GAZSI.

Mit beszél, bíró uram? Hajdanában meglehet, hogy vénasszonyok voltak boszorkányok, s azok bolondíták el a világot; de már most azoktól nem kell félni, bár az ifjaktól bírnók megóvni magunkat.

ZAJTAY.

Bocsássátok el. *Elbocsátják.*

DORKA.

Hálálja meg nótárius uramnak az ég. *Félre.* Vigyen el az ördög.

ZAJTAY.

Lóduljon kend, s ne tegye magát többé gyanússá a nép előtt. *Dorka elvonul.* Kentek pedig jöjjenek hozzám, egy kis vacsorára, születésem napját ünnepelni, s Baczur Gáspár úr barátunktól, ki holnap visszautazik Pestre, elbúcsúzni.

MIND.

Szívesen. *El mind. Dorka előlép.*

HARMADIK JELENET

DORKA

egyedül. Nincs boszorkány? Várj, te átkozott nótárius, te azt mered tanítani, hogy boszorkányok nincsenek, ezért nyakadra hoztad az egész fajt. Éltetemet megmentéd, de fajomat akartad kiirtani, és mesterségemet; ezért meglakolsz. Azt állítani, hogy nincsenek boszorkányok! Ez reánk nézve a legveszedelmesebb tanítás, mert míg

égetnek bennünket, addig az ostoba világ elhiszi, hogy vagyunk, és reszket; de ha létünkön kételkedni kezd, oda lesz tekintetünk. Hát irtsuk ki e gyomot. Már besötétült, és éppen a keresztúton állok. - Éjtszakának hatalmas királynéja! halhatatlan Hekaté, jelenjél meg, hú szolgálód könyörög! *Dörgés.*

NEGYESEDIK JELENET

Éjkirályné - föld alól jelenik meg -, Dorka.

KIRÁLYNÉ.

Ki vagy, te sármagzatja a parányi földnek, ki álmunkat zavarni mered?

DORKA.

Legalázatosabb szolgálód Magyarországból, Tóti Dorka, géci boszorkány, itt Szatmár megyében.

KIRÁLYNÉ.

Magyarország? Miféle föld az, előttünk ismeretlen.

DORKA.

Felséges asszonyom, nem ismernéd ezt a földet? pedig roppant birodalmad első tartományai közé tartozik. Magyarország szép föld, melyen mindenféle nemzetek laknak, még magyarok is, mindenféle nyelveken beszélnek; még magyarul is.

KIRÁLYNÉ.

Mi panaszod?

DORKA.

Vidékemen eddig céhünk uralkodék; de most a peleskei nótárius hitetni kezdi a néppel, hogy boszorkányok nincsenek, s ezen hit semmivé tenné hatalmunkat; engedd meg, sötétség királyné, hogy kiirhassam ezt a kártékony férget.

KIRÁLYNÉ.

Legyen meg. Három próbára fölhatalmazlak ellene, s ismét elalszom. *Elsüllyed.*

DORKA.

Elaludt! Hadd aludjék, kezembe adta ellenségemet, s bosszút állok rajta, oly igazán, mint hogy apám vasas német volt. *El.*

Változás

Utca Nagy-Peleskén, a nótárius háza előtt.

ÖTÖDIK JELENET

ÉJI ŐR

énekelve jó. Később Dorka.

Ha Peleskén óra volna,
Már kilencet kongott volna;
Így azonban csak kiáltom,
Jó, ha éppen eltalálom,
Úgy is este s virradóra
Jobb nem tudni hány az óra,
S óra minek lenne nekünk,
Csak azt látnók, hogy elkéstünk,
Így magyarázható jóra,
Hogy Peleskén nincsen óra.

DORKA.

Jó hogy föllelem kendet, lélekszakadtában jövök Szatmárról, a nótárius úrnak levele érkezett a postán, adja át kend neki. *Átadja.*

ŐR.

Jó lesz, odaadom. *El.*

DORKA.

Megvan az első lépés; Pestre csalom a nótáriust, s azután kitekertetem a nyakát, olyan igazán, mint hogy apám vasas német volt, mégpedig amint mondják, trombitás. *El.*

Változás.

Szoba Zajtay István házában.

HATODIK JELENET

Zajtayné, Orgonista, Biróné, Rektor, Férfiak, Asszonyok, Gazsi. Később Zajtay.

GAZSI

előlép.

Hah be szép volt hajdanában,
A fokosnak fénykorában,
Pesten életünk;
Míg a könyvek nem valának
S bor között vígan folyának
Éjünk, reggelünk.
Már e szép kor elvégződött,
Elfajúlt, elművelődött
Mind az ifjúság;

Hugó Viktor, Göthe, Börne,
Bár az oldalak kitörne,
Nékik a világ;
S aki velök nem haladtam,
Már talán magam maradtam,
Gúnyok tárgya én.
Hogyha látnak, kinevetnek,
Ám de meg nem szelidítnek,
Erre esküvém.

REKTOR.

Domine perillustris, hát ki az a göthe bőre?

GAZSI.

Ki az a Börne, azt én nem tudom, s ki az a Göthe, azt kentek nem tudják, s így kvittek vagyunk.

BÍRÓNÉ.

De bizony, mi tudjuk, mi az göthe, hát vízibogár.

GAZSI.

Vízibogár? - Az könnyen meglehet, mert mióta annyira divatba jött a magyar ifjak között, azóta mind vizet isznak - de hol van gazdánk, a nótárius úr?

KLÁRA.

Levelet kapott a szatmári postáról, azt olvassa: mindjárt bejő.

GAZSI.

Tehát minekutána gyülekezetünk oly fényes és tündöklő, illik tehát, hogy nótárius urat is fényes és tündöklő beszéddel köszöntsük meg. Én e végre készíték egy cifra beszédet, ritmusokkal, mint azt ama híres pesti poétától, Hódmezei Cserei Berei Farkas András^[1] barátomtól tanultam. Én tehát ezen orációt, ha nótárius uram kilép, elmondom, s ha végeztem, vivátot kiáltanak.

BÍRÓNÉ.

Csak kitetszik, hogy Pestről jött a lelkem.

KLÁRA.

De már jó az uram.

GAZSI.

Richteuch! *Zajtay oldalról belép.*
Erőltessd magadat oh múzsám dallásra,
Egy híres embernek születő napjára,

Akit én éneklek, az nem szegény pára,
Mert Nagy-Peleskének ő a kancellárja.

Oh! pillants le tehát ég Nagy-Peleskére,
Nagy-Peleskén pedig a helység telkére,
A helység telkében nótárius lelkére,
Nótáriusoknak akadsz ott tükrére!

Mert a mint Nagy Sándor vezette hadait,
Columbus tengeren vitte hajójait,
Salamon kormányzá zsidók országait,
Oly bölcsen intézi Peleske dolgait.

Azért jégesőként érjen ég áldása,
Záporban hulljon rád jónak áradása,
Házad legyen mindig szerencse lakása,
Földön szerencsédnek soh' se legyen mása.

MIND.

Éljen nótárius úr! Vivát!

ZAJTAY.

Köszönöm ezen solemnis megtiszteltetést, s azért minden kitelhető módon meg fogom hálálni; de most, miután már összejöttünk ünnepet ülni, mint a régi krónikában anonimus Belae regis notarius^[2] mondja őseinkről "fecerunt magnum áldomás",^[3] tehát én is úgy tartom, üljünk a lakomához.

KLÁRA.

Tessék!

ZAJTAY

Gazsihoz. Barátom uram! én is Pestre megyek.

MIND.

Pestre?

ZAJTAY.

Igen, Pestre; most érkezett levelem a szatmári postától, melyben Matócsy Gyuri pesti prókátor, s hajdani tanítványom írja, hogy jöjjen fel, mert a nagyméltóságú királyi Curiánál a janitori, azaz ajtónálló hivatal megürülvén, azt nekem megszerezheti.

KLÁRA.

S elhagysz engem.

ZAJTAY.

Ha a janitorságot megnyertem, eljövök érted, addig is legalább meglátogatom Sándor fiunkat, ki Pesten jurástuskodik.

GAZSI.

Hát együtt utazunk?

ZAJTAY.

Nem mert uramöcsém a szatmári örményekkel megy, s már holnap, én pedig more patrio utazom, azaz lóháton.

GAZSI.

Lóháton? Hiszen az már kiment a divatból.

ZAJTAY.

Nem bánom; de atyáink is lóháton utaztak a rákosi országgyűlésekre, s mivel én is országos dologban járok, illő, hogy én is úgy menjek, azaz more patrio utazzam, s ha lassan is és későn, mégiscsak fölérök lóháton Pestre.

BÍRÓ.

De ki lesz aztán nótárius?

GAZSI.

Ha Zajtay úr janitor lesz, úgy én jövök Peleskére nótáriusnak.

BÍRÓNÉ.

Oh jöjjön el, hogy az isten áldja meg.

GAZSI.

Eljövök. Ha nótárius úr janitor lesz, búcsút veszek Pesttől s a Zrínyitől,⁴⁴ úgyszintén többé nagy kedvem az ottani élethez.

BÍRÓ.

Hát nem is gondolkozunk más nótárius felől.

GAZSI.

Itt a kezem.

BÍRÓNÉ.

Bárcsak megnyerné nótárius uram azt a hivatalt.

GAZSI.

Hát fogjunk a lakomához.

Asztalhoz ülnek és isznak.

KAR

Még ma folyjon ünnepünk,
Holnap úgyis szétmegyünk.

KÁNTOR

Elhagy már a jurátus,
Pestre megy a nótárius.

KAR

A szerencse véle van,
Janitorrá lesz ottan.

GAZSI

Hej babám én elmegyek.

BÍRÓNÉ

Jaj a szívem megreped!

GAZSI

Asszonyi szív nem reped,
Benne sok jó s rossz fér meg.

KAR

Míg a búcsú nincs jelen,
Búslakodni esztelen.

Rajta pohárhoz!

Rajta igyunk!

E lakomához

Vigadjunk.

Aki Pestre nem megyen,
Jobbat az már mit tegyen,

Inni legjobb, enni jó,

Tudja azt, ki nem bohó.

Jól tudja Nagy-Peleske,

Hogy alunni kell este.

Boldog az, ki itt marad,

A szokástól nem szakad,

És nem bánva más baját,

Itthon velünk felkiált!

Rajta pohárhoz stb. mint fönn; táncba keverednek.

MÁSODIK SZAKASZ

Hortobágy

Személyek

NAGY-ZAJTAI ZAJTAY ISTVÁN,
*nagy-peleskei nótárius Szatmár
megyében*
MEGYEBIZTOS
SUGÁR LACI, SZEGFÜ
BANDI, *haramják*
HAT HARAMJA
HORTOBÁGYI CSAPLÁROS
BOTOS
ÖT BOJTÁR
TISZAFÜREDI BÍRÓ
VASAS KÁPLÁR
ÖT VASAS NÉMET
TÓTI DORKA, *géci boszorkány*
ZSUZSI
PANNI

Ivószoba a hortobágyi csárdában.

ELSŐ JELENET

Sugár Laci, Szegfü Bandi, Haramják, Csapláros Zsuzsi, Panni.

HARAMJÁK

Hej csapláros bort ide!

Éljen a bandánk feje!

Bort, bort, bort!

S érte aki nem iszik,

Nyeljen, amíg meghizik,

Port, port, port!

Aki őt nem tiszteli,

Üsd, míg a hideg leli!

Üsd, üsd, üsd!

S igyál pajtás, amíg állsz,

Úgy is amit itt találsz,

Füst, füst, füst!

Csókkold a lányt, míg piros,

Mert ha egyszer már koros

Jaj, jaj, jaj!
És vigyázz, hol tág a tér,
Mert a hadnagy ha rád ér,
Baj, baj, baj!

LACI.

Hát már senkit sem hoz a fürgeteg! Kedvem telnék botra kelni. Legények! nincs valaki köztetek, kinek kedve volna csontjait olyan lággyá veretni, mint a Zsuzsi szíve?

ZSUZSI.

Hogyisne! Hát ki mondta kednek, hogy lággy a szívem?

LACI.

Lággy a szíved, láng a szemed, eszem azt a kis lelkedet. *Megöleli, azután botját rázza.* Ki a legény a csárdában?

BANDI.

Gondolom, mindnyájan; de te alkalmasint csak próbára akarsz tenni, hogy tisztelünk-e már mint új kapitányunkat?

LACI.

Ne papolj hiában! Még egyszer, ki a legény a korcsmában?

MÁSODIK JELENET

Zajtay kardosan, tarsolyosan, kalapja mellett írótoll s papirostekercs, belép, s mintha a csaplároshoz szólna.

ZAJTAY.

Itt vagyok!

LACI.

Itt van? Csak hamar hát, ragadjon kend botot, vagy húzza ki kardját, mindegy! *Botját rázza a nótárius feje körül, ez megijedve visszaszökik.*

ZAJTAY.

Az istenért, hiszen agyonüt kend.

LACI.

Olyasvalami a szándékom; hát védelmezze magát. *Neki megy botjával.*

ZAJTAY

kardját hüvelyestől fölemeli, s védi magát, hátrálva s a szobában szétugrálva. Mit vétettem én kendnek?

LACI.

Védelmezze magát!

ZAJTAY.

Az istenért, segítség! *Nevetés.* Meg akarnak ölni.

CSAPLÁROS.

Ne bántsa kend ezt a jámbort.

ZAJTAY

a lányok háta mögé fut. Édes szép lányaim, ótalmazzanak.

LACI.

Jöjjön elő kend, hiszen csak vagy három bordáját akarom betörni, fejének semmi baja sem lesz.

ZAJTAY.

Kérem alássan, bordáimra is nagy szükségem van.

CSAPLÁROS.

Hagyjon békét kend, hát nem látja, hogy a nyavalya is majd kitöri félelemből.

LACI.

No másszék elő hát kend, nem bántom. *Botját elveti.*

ZAJTAY.

Hála az égnek! Uraim, én jámbor utazó vagyok, nótárius Nagy-Peleskén, s most Budára utazom; már az utazás maga is elég kín, hát még ha ilyen fatális dolgokat kell az embernek szenvedni.

LACI.

Hiszen kard van az oldalán, hogy ijedhet meg oly hamar?

ZAJTAY.

Ez a kard azért van oldalomon, mivel én more patrio utazom, de én mint békességes ember, ellensége vagyok minden vérontásnak.

BANDI.

Kend hát, mint látom, diákos ember; hát üljön ide közibünk, én is voltam valaha diák.

ZAJTAY

leül a haramjakkal. Pedig kendből sem látszik ki a literátus ember!

BANDI.

A mai világban az a legtöbb ember, kiből semmi sem látszik ki.

LACI.

Nótárius uram, az előbbeni ijedést mossa le ezzel a pohár borral. *Poharat nyújt neki.*

ZAJTAY.

Jó barátságért! *Iszik.*

LACI.

Amennyiben szegénylegény és nótárius jó barátok lehetnek.

ZAJTAY

megijedve. Szegénylegény?!

LACI.

Az, az! Hát még nem hallotta hírét a híres haramjának, Sugár Lacinak?

ZAJTAY.

Azon gaz latornak, azon Cacusnak, Pintye Gregornak, azon akasztófavirágnak? Ki ne ismerné őt?

LACI.

Nótárius uram, az én vagyok.

ZAJTAY.

Lehetetlen!

LACI.

De úgy van!

ZAJTAY

ijedve föláll, éneklő hangon szól. Seregeknek ura!

LACI.

Semmit se féljen! Büszke vagyok én azon nevekre, bár nem is értettem mind.

BANDI.

Azok a hortobágyi titulusok, s mi is megérdemeljük a magunkét, mint akárki.

ZAJTAY.

Oh, irgalmazzanak! De egy magistratualis persona, mint én, már nagyon megszokta az ilyeseket, s akaratja ellen is kitörnek belőle.

BANDI.

Öblítse vissza, nótárius uram!

Poharat nyújt; Zajtay iszik.

ZAJTAY.
Abi in malam rem!

LACI.
Mit diákizál megint?

BANDI.
Mala malae, magyarul málé, azaz annyit tesz, olyan édes, mint a málé.

LACI.
Nem hiában oláhok közé való nótárius uram, hogy nem ismer édesebbet a málénál.

HARMADIK JELENET

Előbbiek, Tóti Dorka (mint parasztasszony).

DORKA.
Jó napot, jó szerencsét!

BANDI.
Hát ez a váz melyik szőlőből szaladt el?

DORKA.
Csúfoljanak kendtek csak, pedig nem érdelem ám; mert életöket jövők menteni.

LACI.
Te, kiben az élet úgy kiaszott, mint a harmadévi vadkörte! Te akarod életünket menteni?

DORKA.
Biz úgy van az! *Zajtayra mutat.* Látjátok ezt a gyönyörű mákvirágot? Mit gondolnak, kicsoda ökelme?

LACI.
Nos ki volna?

ZAJTAY.
Ne higgyenek uraim a banyának, sosem láttam őt!

DORKA.
De annál többször láttalak én. Ez a becsületes ember Komisszárius, s azért jött csak Debrecenből, hogy kikémléljen benneteket, és a vármegye kezébe adjon!

LACI.
Ezer gyilkos mennykő, igaz-e ez?

DORKA.
Igaz, Igaz!

ZAJTAY.
Mind csupa tiszta koholt hazugság; ne higgyék az urak. Ily okos emberek hogy is
hihetnek egy boszorkánynak, tudják már, hogy én nótárius vagyok.

DORKA.
Ha nótárius, tehát miért jár karddal?

ZAJTAY.
Mondtam már, hogy more patrio utazom.

LACI.
Mit tesz az: more patrio.

BANDI.
Sarkantyús égi háború, csak most értem már, more patrio. - Morio annyit tesz, mint
meghalni, patrizálni pedig a koldus diákok szoktak; more patrio tehát annyit tesz,
mint a halálnak patrizálni; azaz, minket a halálnak akar beszerezni.

HARAMJÁK.
Verjük be a koponyáját!

ZAJTAY.
Eszem ágában sincs; azon szavak egészen mást jelentenek, nézze meg csak
Parispápaít!^[5]

BANDI.
Még kételkedik diákságomban? Azért is halált érdemel.

LACI.
Verjétek agyon!

ZAJTAY.
Irgalom - ártatlan vérem égbe fog kiáltani.

HARAMJÁK.
Rajta! *Emelt botokkal rárohannak.*

BANDI.
Megálljatok! - Senki se bántsa őt.

LACI.
S te mernéd.

BANDI.

Megállj, pajtás, ennek az embernek meg kell halni; de ha így hebehurgyán agyonverjük, a világ azt mondaná, hogy igazságtalanul öltük meg, tehát ítéljük el őt annak rendje szerint.

LACI.

Nem bánom, ez zsványemberségünkhöz illik.

BANDI.

Tartsunk statáriumot.

LACI.

Mint sok társaink fölött ők tartottak.

ZAJTAY.

Protestálok! Publikálva van-e a statárium?

LACI.

Ha szól kend, mindjárt a hátán dobolom ki.

BANDI.

Te vagy a szolgabíró, ülj ide!

LACI.

Jól van. *Az asztal elejére ül.*

BANDI.

Én mint diákos ember a fiskális leszek, és ide ülök; - ti vagytok az asszessorok, üljetek ide sorba. *Leülnek.* Ketten a bűnöst őrizzék, s fegyvereit szedjék el.

Két haramia megteszi.

ZAJTAY.

Az istenért, uraim! én senkit sem akartam megbántani; csak Budára szándékozom Mátyás király palotáját megnézni.

LACI.

Majd fölhúzzuk mi kendet más palotába.

ZAJTAY.

Oh, execrabilis dolog!

DORKA.

Zajtayhoz. Ez Tóti Dorka bossúja!

ZAJTAY.

Apage satanas! Uraim! ez boszorkány, ne higgyenek neki, mindnyájokat megbabonázta.

BANDI.

A vallatásból minden kisül, papirost ide, tollat, tentát.

Haramják leveszik Zajtay kalapjáról a tollat.

HARAMJA.

A tarsolyában még kalamáris is van. *Bandihoz viszi.*

LACI.

Hozassék elő a bűnös! kezdje el a vallatást.

BANDI.

Először is, mondja meg a bűnös: ki legyen?

ZAJTAY.

Sum Stephanus Zajtay de Nagy-Zajta, pagi Nagy-Peleske notarius loci.

BANDI

ír. Loci. Másodszor.

LACI.

Csak sietve a dologhoz!

BANDI.

Tehát másodszor, miért áll itt?

ZAJTAY.

Mivel kendtek el nem eresztenek.

BANDI.

Ez új vétek! ily nagytekintetű ítélőszéket nem szabad per kendtek titulázni, s a felelet sem elegendő, mivel én azt kérdem, micsoda vétek miatt áll itt?

ZAJTAY.

Én ártatlan vagyok, mint a bárány. Hiszen már meg is ittuk a barátság poharát, midőn ezen boszorkány, ki nekem mint filozófusnak ellenségem, belépe, és gyalázatos koholmányával mindent elrontott.

BANDI.

A vádló lépjen elő! Mivel tudja a vádlottnak bűnét bizonyítani?

DORKA.

Én a vicispán úrnál szakácsné voltam, ott hallám midőn ez az úr megígérte, hogy a hortobágyi zsványokat kézre keríti; ő már jártas ember az ilyesekben; a híres Csorba Bandit is ő fogta el.

BANDI.

Elég; halált érdemel.

LACI.

Hát haljon meg.

HARAMJÁK.

Haljon meg!

ZAJTAY.

Ne higgyenek a boszorkánynak; volt biz' ő a Belzebub szakácsnéja.

BANDI

ír. Az ítélet ki van mondva, a bűnösnek meg kell halni.

HARAMJÁK.

Halál fejére!

ZAJTAY.

Irgalmazzanak, az istenért!

BANDI.

Nincs gratia!

ZAJTAY.

Isten hozzád janitorság!

LACI.

Föl kell akasztani az álláskapura.

ZAJTAY.

Hát mégis janitor leszek, de jaj! a halál tesz azzá.

LACI.

Csapláros, kötelet!

CSAPLÁROS.

Mindjárt. *El.*

BANDI.

Vígan, nótárius uram, ünnepelje velünk saját halotti torát.

Haramják Zajtayt poharakkal kínálják.

KAR

Itt a pohár az útra,
Igyál hát,
Ott nem találni kútra,
Sem csárdát;
Jaj pedig utad igen tova megy,
Itten igyál, nehogy ottan epedj!

ZAJTAY

Jaj megesett nékem, boldogtalannak,
Mint a kukoricát, fölakasztanak,
Oh szegény nótárius!
Mit használ a jus!

KAR

Akasztófa szép halál,
S mindenki,
Kár, hogy reá nem talál,
Ki érdemli!
Könnyű lebegni nagy ágainál
És táncra kerülni, ha szél muzsikál.

EGY HARAMJA

ijedten berohan. Fussatok! egy nagy katonacsapat vágat erre.

BANDI.

Láncos lobogós! már az ablakon látom! Lóra! siessünk!

MIND.

Lóra! *Nagy zavarban kirohannak.*

Zajtay a futni akaró Dorkának elébe ugrik, egy seprőt kap föl, s azt az ajtóba teszi.

NEGYEDIK JELENET

Zajtay, Dorka.

ZAJTAY.

Nem mehetsz ki, boszorkány, keresztbe tettem a seprőt, most jaj ördögös
lelkednek, még ma Hekaténál^[6] vagy Proserpinánál^[7] vacsorálsz.

DORKA.

Nótárius uram, mondom, ne bántson, mert bizony megnyergelem. *Zajtay kardot rántván, Dorka egy guzsalyt ragad fel, s futva védi magát.*

ZAJTAY.

Kivágom testedből ördögös lelkedet!

DORKA.

Nótárius uram, csak most az egyszer ne bántson, minden nyavalyából kigyógyítom, minden bajától megmentem.

ZAJTAY.

De én mentem meg mindjárt a világot a nyavalyás lelkedtől.

DORKA.

Pokol segíts, különben elvesztem!

ÖTÖDIK JELENET

Előbbiek, Biztos, Hajdúk.

Biztos belép, s a seprőt leüti. Dorka az ajtón kiszökik. Zajtay utána vág, de a biztost találja.

BIZTOS.

Zajtayt földhöz vágva. Hát még itt is van haramja? Ragadjátok meg!

ZAJTAY

felugrik. Egek ura! a haramják kezéből kiszabadultam, s most az igazság szolgálói akarnak elfogni.

BIZTOS.

Bocsássátok el, hisz ez a peleskei nótárius.

ZAJTAY.

Az vagyok; ah de csak most látom, hogy mi ismerősök vagyunk Debrecenből.

BIZTOS.

Hogy a manóba került ide?

ZAJTAY.

Balsorsom a haramják közé hozott, s ezen vén boszorkány, ki innen kiugrott, elhiteté velök, hogy szándékom volt őket elárulni! azok felakasztanak, ha komisszárius úr nem jő, s azért akartam a banya fejét leszelni.

BIZTOS.

De kardja szerencsére éles, mint a kapanyél. Hanem, ha tetszik, most bízvást utazhatik tovább, mert a zsványok elszéledtek.

ZAJTAY.

Megyek is, mert az éjszaka Tiszafüreden akarok hálni. *Kardját felköti, s írószereit helyre teszi.* Köszönöm a segedelmet, az isten áldja meg.

BIZTOS.

Elkísérem egy darabig. *Mind el.*

Változás

Pusztahely Hortobágyon; hátul tűzön bogrács; távolról dudaszó hallik, nemsokára föllépnek.

HATODIK JELENET

Botos, Bojtárok.

BOTOS.

Kész-e már a gulyáshús?

BOJTÁR.

Mindjárt kész lesz.

BOTOS.

Marci, ma te vagy a szakács! mi ülünk s pihenünk, míg az étel készen lesz. *Leül, s vele néhány, s mások a tűz és bogrács körül forgolódnak.* De Marci, jól főzz, aki emberséged van!

BOJTÁR.

Olyan piros lesz, mint a rózsa, s olyan édes, mint a babám csókja.

BOTOS

kifelé nézve. Nézzétek, vendéget kapunk, egy lovas tart erre!

ELSŐ BOJTÁR.

Huszárnak látszik.

MÁSODIK BOJTÁR.

Mentés ugyan és kardos, de csákója nincs.

HARMADIK BOJTÁR.

Kalapja mellett igen sovány a bokréta.

BOTOS.

Ni - Ni - a kukoricából három bika támad ellene.

ELSŐ BOJTÁR.

Jaj szegénynek, ha eléri!

MÁSODIK BOJTÁR.

Ő fut, a bikák nyomában vannak.

ELSŐ BOJTÁR.

Mindjárt felöklelik.

ZAJTAY

kívül. Segítség! Seregeknek ura! - Segítség!

BOTOS.

Siessünk segíteni, mert szörnyet hal! Uszítsátok a kutyákat. *Mind gyorsan el.*

HETEDIK JELENET

Zajtay, előbbieket. Nemsokára visszajönnek. Botos és egy bojtár vezetik az elrémült Zajtayt.

BOTOS.

Kössétek pányvára a lovat. *Zajtayhoz.* Üljön le a bundára. *Leülteti.* Lett-e valami baja? Beszélni sem tud ijedtében! Van-e baja?

ZAJTAY.

Hogyne volna! Azok az átkozott bikák a lelkemet is majd kiszorították! boszorkányság!

BOTOS.

Biz' uram az nem boszorkányság; igenis természetes, hogy a bikák úzóbe vették.

ZAJTAY.

Kend nem tudja, engem egy boszorkány üldöz: az átkozott Dorka.

BOTOS

a bojtárokhoz. Szegénynek rémültében még az esze is elment! - Mit álmodik boszorkányokról, hiszen bikák üldözték.

ZAJTAY.

De legalább az egyik bika boszorkány volt.

BOTOS.

No hagyjuk abban! igyék egypár kortyot ebből a juhászorvosságból: bizonyára jobban lesz. *Kobakot nyújt.*

ZAJTAY

iszik. Szinte érzem, hogy melegíti véretem! mindjárt jobban vagyok. *Testét megnézi.* Hála istennek, épen maradtam; egy csontocskám sem veszett el, s már magamhoz térek.

BOTOS.

Csak nyugodjék! kevés perc múlva egészen helyén lesz!

ZAJTAY.

Hála istennek! már annyira jól érzem magamat, hogy illendően megköszönhetem a barátságát.

BOTOS.

Sose bántsza biz' azt!

ZAJTAY

feláll. Drága juhász bácsim és Hypocratesem!^[8] Te nagy bölcsességű kedves Socratesem!^[9] Én vitéz Hectorom,^[10] hív Ganymedesem^[11] -

BOTOS.

Hagyjon fel vele; hiszen nem tudok én diákul, s azon szenteket még az apám sem ismerte.

ZAJTAY.

Bácsi, azt tudom, hogy kend nem tud diákul; de én nótárius vagyok, hát diákosan illik köszönnöm, s azért ha kendnek valaha processusa lesz, csak folyamodjék hozzám, mindig fogok mellette allegálni, hívebb prokurátorra nem is akad.

BOTOS.

Nincs szükségem reá! Nekem csak a farkasokkal van processusom, s azt rendesen hat örvös prókátorom végzi el! nem látta, mik a bikákat megszalasztották? Aztán kötelesség volt segíteni, midőn nagyuramat olyan veszedelemben láttuk.

BOJTÁR.

Megfőtt a gulyáshús.

BOTOS.

Ide vele.

Bojtár leveszi a bográcsot, és megrázzván, a földre teszi; mind körülülük.

BOTOS.
Nótárius uram, tessék.

ZAJTAY.
Jó appetitust kívánok.

BOTOS.
Köszönjük - itt a kenyér.

ZAJTAY.
Hozzák ide kulacsomat nyeregkápámból. *Bojtár elmegy.* Jóféle diószegi van benne.

BOTOS.
Hiba lett volna, ha azon átkozott bikák kárt tettek volna nótárius úrban.

Bojtár visszajő a kulacsal. Zajtay Botosnak adja.

ZAJTAY.
Gazd' uram, kezdje meg, s járassa sorban.

BOTOS.
Nótárius uram egészségéért! *Iszik.*

ZAJTAY.
És további barátságért!

BOTOS.
Adja isten! *A kulacsot átadja; isznak.*

ZAJTAY.
Juhász bácsi, köszönöm az ebédet és a segedelmet. Ma még Tiszafüredre szándékozom.

BOTOS.
Ne siessünk! oda korán elérhet!

ZAJTAY.
Az isten éltesse hív Herkulesemet, ki a bikától megmenté élttemet. *Iszik.*

BOTOS
körül néz. Hiszen nincs itt az az úriember!

ZAJTAY.
Kend az, juhász bácsi.

BOTOS.

Már mondtam, hogy nem tudok diákul. - De most legyünk vígan az ijedés után.
Rajta dudás, fújd! *Dudálnak.*

KAR

Hortobágyi pusztán fuj a szél,
Juhász legény búsán útra kél,
Hová lett a nyája? eladta,
Hová lett a kedve? elhagyta!

S hajh nyájadat miért adtad el?
Nekem már a földön mi sem kell;
S juhász legény kedved hová lett,
Rózsám hívségével elveszett.

S Isten hozzád pusztá s pajtások,
Furulyámat már nem halljátok,
S hortobágyi pusztán fuj a szél.
Juhász legény búsán útra kél.

BOTOS.

Nem úgy! Ez igen szomorú; vígabbat!

KAR

Juhász legény hosszú utjában
Szomjuságot érez torkában;
Szomjas és szerelmes, két gonosz,
Magában is mindegyike rossz.

S betér a kardacsi csárdába,
Nagyot iszik ottan bújába,
S mint itcét-itcére ürített,
Szomja és szerelme elveszett.

ZAJTAY.

Gazd' uram! én ezerszer köszönöm a vendégséget! a nap mélyen áll, indulnom kell!

BOTOS.

Jőjön, nótárius uram, hadd nyergeljük fel lovát.

A bojtárok holmijokat felszedik; mind el.

Változás

Helységháza Tiszafüreden. Szoba.

NYOLCADIK JELENET

Bíró, Dorka.

BÍRÓ.

Itt kell kendnek gazdasszonykodni; de emberül viselje ám magát, azt mondom.

DORKA.

Meg lesz elégedve, bíró uram!

BÍRÓ.

Nekem most el kell mennem, de ha míg oda leszek, becsületes vendég találna jönni, illendően fogadja kend, azt mondom.

DORKA.

Meglesz.

BÍRÓ.

De el ne feledjen kend semmit, azt mondom. *El.*

DORKA.

Magam is vendéget várok! Csak reám kell bízni, miként fogadtam. - De már lépteiket hallok. Talán ő.

KILENCEDIK JELENET

Zajtay, Dorka.

ZAJTAY.

Adjon isten jó napot, anyjok. *Félre.* Először is vénasszonyt látok; ez nem jót jelent.

DORKA.

Hozta isten az urat.

ZAJTAY.

Én utazó nótárius létemre a városházát kerestem fel. Kaphatok-e szállást az éjszakára?

DORKA.

Mindenesetre!

ZAJTAY.

S istállót a lovamnak?

DORKA.

Mindent elrendelek, csak várjon egy kicsit. *Félre.* Várj, hiszen majd küldök és mindjárt egzekúciót a nyakadra. *Fenn.* Tüstént visszajövök. *El.*

ZAJTAY.

Vércseszemű banya, úgy néz reám, mintha meg akarna ígézni! Csak újra bajom ne legyen, mert ma már Matuzsálem^[12] egész életére eleget szenvedtem! *Kívülről a vasas németek kurjongatásai és lármája hallik.* Micsoda fatális lárma ez? hah! - mintha egy sáskasereg jőne!

TIZEDIK JELENET

Vasas németek (ujjongva rohannak be muzsikával). Zajtay.

ELSŐVASAS.

Ki vagyik kent?

MÁSODIK VASAS.

Komiszár! Komiszár! megvanni penna a kalap.

MIND.

Komiszár! komiszár! *Rángatják.*

HARMADIK VASAS.

Verdamnter Kherl! ha katona megenni kis tukhus, kent mindjárt sok excess a papiros tenni. *Rángatja.*

NEGYEDIK VASAS.

Osztán mikor kent elmenni a combutus csinálík, meglenni sok fizess.

ZAJTAY.

Katona uraim!

ÖTÖDIK VASAS.

Hallkatni, kuthja lerki, Spitzbub! kent azt úgy csinálík, azért én az enim kart kent fejét levágik. *Kardot rántanak.*

ZAJTAY.

Az istenért! nem vagyok én komisszárius!

ELSŐ VASAS.

Ha többé komiszár más falu meglátik, mek nem fog mondani több katona excess.

ZAJTAY.

Nem mondok én semmit.

TIZENEGYEDIK JELENET

Előbbiek, bíró.

BÍRÓ.

Katona uraim, mit csinálnak?

ELSŐ VASAS.

Mink ez a komiszár egy kicsit megölni.

BÍRÓ.

Az istenért, hisz ez nem komisszárius. *Félre.* Nem ismerem, de hazudnom kell valamit, különben megölik. *Fenn.* Uraim, ez a poroszlói kántor, én jól ismerem.

MÁSODIK VASAS.

Kántor? Nem komiszár? No szo betukik az enim kard.

ZAJTAY.

Köszönöm kendnek, akárki legyen.

HARMADIK VASAS.

No, mi nem fok többé nat haragszik csinálni -

NEGYEDIK VASAS.

Mek van kent kántor? alszo szép ének - kantikálni.

ZAJTAY.

Uraim, nem tudok én énekelni.

ÖTÖDIK VASAS.

Ha énekel nem csinál, mindjárt priglit atni.

ZAJTAY.

Megijedtem a kedtek pallosától, rosszul lettem.

BÍRÓ.

Úgy megkínózták a katona urak, hogy lehetetlen neki énekelni.

ELSŐ VASAS.

Potz tausend szapperment, ma katona kántor lusztig mek kel lenni.

ZAJTAY.

De nem tudok énekelni.

MÁSODIK VASAS.

Donnervetter, ha kent nem énekelni, ezer érték mindjárt elvinni kent. *Kardjaikhoz nyúlnak.*

BÍRÓ

félre. De látom, a káplárért kell mennem. *El.*

ZAJTAY.

Az istenért, ne bántsanak! inkább megpróbálom! "Seregeknek ura!"

ELSŐ VASAS.

Az nem szép, más nóta!

ZAJTAY

énekel. "Fölemelé Kádár szeméit az égre -"

MÁSODIK VASAS.

Az is nem szép. - Énekelni kent magáról.

ZAJTAY.

Nem tudok én magamról semmit.

HARMADIK VASAS.

Musszain! Musszain énekelni!

ZAJTAY.

De ha nem tudok mást.

MIND.

Hát kend mégis komiszár?

KAR

Rajta a spiont apróra

Vagdaljuk le,

Kardunk éle a hasába

Forduljon be.

Rajta, rajta hát vitézek!

Porba vele!

ZAJTAY

asztal alá akar bújni, s énekel. Jaj, vitéz uraim, kérem irgalmazzanak! *Vasasok előhurcolják.*

KAR

Véres bosszút állunk mostan

A tollrágón!

Csak hamar add koponyádat,
Mert levágom,
Nosza készülj a halálra,
Nincsen pardon.

ZAJTAY

Jaj meghalni, Budavárát csak nem láthatom,
Énekelek és megmondom nevem és lakom.
Tekintetes nemes
Szatmár vármegyében
A kecsegés Szamos

KAR

Jobban kiáltson!

ZAJTAY

Víznek lementében,
Lakásom énnékem
Van Nagy-Peleskében.

KAR

Ez tetszik nekünk!

ZAJTAY

Kántor nem vagyok én,
Nótárius vagyok én
Ennek helységében.

KAR

Hazudsz, kántor vagy;
Hát mit csinálsz itt?

ZAJTAY

Híres Budavárát
Még soha nem láttam,
Krónikában róla

KAR

Miért állasz görbén?

ZAJTAY

Már sokat olvastam,
Azt hogy megláthassam
Mindenkor kívántam,
El is tökéltetem,

Magamban föltettem
Oda tenni útam.

ELSŐ VASAS.
Hej lusztig, kántor, táncolni.

ZAJTAY
vonakodik. Életemben sem táncoltam.

MÁSODIK VASAS.
Musszáin, húzni cigány! *(Cigányok muzsikálnak, s a vasasok Zajtayt táncba ragadják.)*

ZAJTAY.
Uraim, összetörik csontom, lábam!

MIND.
Hopp, hopp, lusztig. *(Táncolnak.)*

TIZENKETTEDIK JELENET

Káplár, előbbiek.

KÁPLÁR.
Hát ez a rend? Tüstént lóduljatok haza!

MIND.
Káplár úr, káplár úr. *Mind elfutnak.*

HARMADIK SZAKASZ

Budapest

Két felvonásban

Személyek

ZAJTAY ISTVÁN, *peleskei nótárius*
SÁNDOR, *fia*
HOPFEN, *serfőző*
FANNI, *lánya*

NINA, *szobalánya*
HERMANN, *Fanni jegyese*
BACZUR GAZSI
HALMI, SAVI, KESERŰ, *pesti ifjak*
Édes, Kecsei
SEBESTYÉN, *serfőző legény*
ROTH, BRAUN, SCHWARTZ, *polgárok*
Kávés
Fogadós
Pincér
Színházi rendező
OTHELLO
DESDEMONA
TÓTI DORKA
Sötétség királynéja

Ifjak, Lyányok, Pincérek, Örök, Szelleme

ELSŐ FELVONÁS

Pest. Kerepesi út, a magyar színház előtt, emberek járnak a színen át.

ELSŐ JELENET

Zajtay lóháton. Később Gazsi, Szolga.

ZAJTAY

Pestre hát érkezém már
Annyi kín után,
Tolvajok, bikák üzének
Hortobágy síkán;
Hah! de látom Budavárát,
Mátyás király palotáját,
Elfeledve minden bajt.

Szörnyűen táncoltatának
Vasas németek,
Majd apróra szabdalának,
Majd megöltének;
Hah! de látom Budavárát,

Mátyás király palotáját,
Elfeledve minden bajt.

Itt vagyok, hála istennek, annyi fatalitás után! Nini, ez jurátus barátom. *Leszáll.*

GAZSI.

Isten hozta, barátom uram! Már a Zrínyiből megláttam. Lovát küldje oda, maga pedig jöjjön hozzám, míg fiát fölkeressük Szolga, vezesd el a lovat! *Szolga elvezeti.*

ZAJTAY.

Servus humillimus, édes jó barátom, a jó szerencse hozta. Hát hova viszik lovamat?

GAZSI.

A Zrínyibe, ott jó helyen van, mindjárt megparancsolom, hogy gondot viseljenek rá, mert higgye el nekem, ott nagy auctoritásom van.

ZAJTAY.

Hát ez micsoda épület?

GAZSI.

Ez a magyar színház.

ZAJTAY.

Magyar színház? - Szép épület, valóban fölséges, de már itt minden szenvedésem után is szívemből kiáltom: az isten áldja meg építőit, sokáig éljenek!

GAZSI.

Én a paripa után látok. Hát nótárius úr velem jó, vagy itt vár meg? mindjárt visszajövök.

ZAJTAY.

Én addig ezt a pompás épületet szemlélgetem, mely szívemet annyira örvendezteti, hogy minden utamban kiállott kínokat elfeledém; csak siessen.

GAZSI.

Mindjárt itt leszek.

ZAJTAY.

Mossa meg lovam hátát pálinkával, szegény még csikó, feltörte a nyereg.

GAZSI.

Meglesz. *El.*

MÁSODIK JELENET

ZAJTAY

egyedül, a színházat nézi. Ezen már örülök! még teátrumot életemben sem láttam, sem kívülről, sem belülről. - Vajon úgy játszanak-e ebben is, mint az a német, ki egyszer Csengerben olyan dróton járó fabábokat produkált! - Egyszer csak bemegyek. - Vajon mit játszanak ma? Nini, itt egy cédula van kiragasztva; mi lehet? *Olvassa a cédulát.* Pest, magyar színház. *Az előadás dátumát mondja.* Először adatik *akadozva* "Öt-holló - vagy ott-holló vagy O-thelló, a velencei szerecsen." - De már ez sok, magyar színházban szerecsent játszani, mintha nem volna nekünk elég híres emberünk, mint Zrínyi, Hunyadi, Mátyás király, és több számtalan, aztán ha mégis nemzeti szerecsen volna, de velencei szerecsen magyar színházban, *tovább olvas* "szomorújáték öt felvonásban; angolul írta Sák-zsákospárna vagy Sákesspeare." No ez is valami szerecsen név, "Schlegel után németből fordította L. M." - No ez is furcsa, angolul írták, németből fordították, és magyarul játsszák. Már szeretném tudni, miért nem adnak és írnak eredeti magyar darabokat? "Személyek: Othello velencei szerecsen", már megint: odafenn nagy betűkkel, itt aprókkal. - Csak szeretném tudni, hol veszik Pesten azt a szerecsent - "Desdemona, Cassió", mind olyan pogány nevek. "Történik Velence és Ciprus szigetében." - No de ez már valóban iszonyúság, még csak a történet sincs Magyarországon.

HARMADIK JELENET

Zajtay, Gazsi.

GAZSI.

Mit olvas, nótárius uram?

ZAJTAY.

A magyar komédiacédulát. - Nem ismeri, barátom, ennek a darabnak históriáját; furcsa történet lehet.

GAZSI.

Nem biz' én! nemigen járok én a teátrumba, s azért nem is bíbelődöm az effélékkel.

ZAJTAY.

Már hogy lehet az, hogy nem jár magyar színházba, hát milyen hazafi?

GAZSI.

Magyar vagyok, töröm a bordáját, mégpedig a java. Ki tagadni meri, lecsákánynyelezem, de abban a teátrumban oly csendesen kell az embernek magát viselni, én nem oda való vagyok, nem kell nekem az a csendes multság, inkább a Zrínyiben egyet ferblizek, s ha valaki megharagít, olyat ütök az asztalra, hogy a poharak balétot táncolnak. Ez a valódi komédia; aztán minap egyszer véletlen

bementem, mikor éppen egy korhely fickót produkáltak, s az éppen úgy nézett ki, mint én, úgyannyira, hogy az egész publikum rám mutatott és nevetett.

ZAJTAY.

Talán csak vaktörténet volt! Reményilem, azért velem majd csak bejő. Nini, de miféle hasadék ez itt? *A színházra mutat.* Mintha a mennykő ütött volna belé!

GAZSI.

Azon a gázcsövek, vagy mint magyarul mondják, légszeszcsövek mennek keresztül.

ZAJTAY.

Miféle csövek?

GAZSI.

Az egész teátrumon ilyen csövek vannak áthúzva, s azokból levegő jő ki, ezt a levegőt meggyújtják, s azzal világítanak.

ZAJTAY.

Már mit nem találnak ki még? Eddig a levegőt csak lélegzeni használtuk, s most már gyertya gyanánt égetik; de ha a levegő elég, megfúlnak benn az emberek.

GAZSI.

Azért kívülről ezeken a csöveken mindig új levegőt fújnak be.

ZAJTAY.

Már megijedtem, hogy mennykőütés, mert mennykőhárító nincs rajta.

GAZSI.

Hát hova menjünk most?

ZAJTAY.

Hány az óra?

GAZSI.

Mindjárt hét.

ZAJTAY.

Hát úgy teátromba kell menni! csak eljő velem, öcsémuram?

GAZSI.

No nem bánom, nótárius uram kedvéért elmegyek.

Braun, Schwartz, Roth jönnek ki a színházból.

GAZSI.

Uraim! hová mennek?

BRAUN

Vissza! a színház úgy tele van, hogy lehetetlen helyet kapni. *El.*

GAZSI.

No az is ritkaság.

ZAJTAY.

A szerecsent akarják látni! Ejnye be sajnálom, hogy mi is be nem férünk!

GAZSI.

Ne féljen, segítek én a bajon. Nekem van egy hegedűs pajtásom, ki itt a teátrumban muzsikál, majd beereszt az orkesztrumba, csak jöjjön, nótárius úr!

ZAJTAY.

Azon örvendek. *El.*

Változás

Szoba Hopfen házában.

NEGYEDIK JELENET

Hopfen, Dorka jönnek. Később Nina.

HOPFEN.

Először is, ez az ebédlő! itt fog kend mindennap tizenkét órakor ebédre, és hat órakor estelire teríttetni. Érti?

DORKA.

Értem, uram; pontosan meglesz.

HOPFEN.

Csak pontosan, azt szeretem. *Félre.* Kedvem szerint valónak látszik cselédem, olyan vén, mintha már Gambrinus^[13] király seréből ivott volna. *Fenn.* S még egy fontos kötelessége van kendnek, s ha abban is híven eljár, kialkudott bérét mindennap egy icce serrel toldom meg. *Félre.* Úgy is van még sok megromlott az árvíz idejéből.

DORKA.

Köszönöm a tekintetes úr nagylelkűségét, csak parancsoljon.

HOPFEN.

Vigyázzon kend minden a házba járó idegenre, főleg a férfiakra, hogy lányommal egyik se beszéljen; ha valaki közelít feléje, mindjárt tudósítson engem.

DORKA.

Ez nagy bizalom, hogy a ténsúr lányát rám bizza; azért is méltóképpen hálálom meg.

Nina a mellékajton kidugja a fejét.

DORKA

A kisasszonyba egy haszontalan ifjú szerelmes, minden lépte után ólálkodik; ez Zajtay Sándor jurátus.

NINA

félre. Ah! ezt hallanom kell.

A hátul álló kárpit mögé vonul.

HOPFEN.

Mit? Zajtay? fiskálisom jurátusa? Árpa és komló! csak az kellene még, hogy lányom jurátusné legyen.

DORKA.

Ha mégis valami nagy családból származnék, de így csak egy szegény nótárius fia.

HOPFEN.

S mégis szemeit egy pesti serfőző lányára meri vetni?

NINA

félre. Mégpedig a szívébe.

HOPFEN.

Átkozott dolog, pedig ő mindjárt itt lesz, írásokat hoz a fiskálisomtól, énnekem el kell mennem! - Tudja mit? ha az ifjú jó rejtse el magát ezen kárpit mögé, s hallgatóddzék! ha ügyesen viseli magát, megjutalmazom. Csak vigyázzon. *El.*

NINA

félre. Megállj, vén boszorkány! *Míg Dorka Hopfent az ajtó felé kíséri, az oldalajton elsuhan.*

DORKA.

Már látom, az öreg Zajtayhoz nem férhetek, legalább fián állok bosszút, s talán atyját is belekeverhetem. De vigyáznom kell, mert két próbám nem sült el, s a harmadiknak sem lesz sikere, a boszorkányi törvények szerint elvesztem hatalmam. - De már jó is az ifjú, hamar lesbe.

A kárpit mögé vonul.

ÖTÖDIK JELENET

Nina az oldalajtón föllép. Később Fanni.

NINA.

Kész a bosszúterv! Erre a banyára két okom van haragudni, először a házban minden maga akar lenni, s már urunk kegyelmébe befúrta magát, pedig természetes, hogy az elsőség a szobalányt, nem pedig a szakácsnét illeti; s másodsor, jó kisasszonyom szerelmét akadályoztatja. De mindezért oly bosszút állok rajta, mint még egy szobalány sem tett, mióta ez a fényes hivatal feltaláltatott.

Nem lehetnék más soha,
Mint szobalyány,
Tündöklő szolgálat az
És sok észet kíván.

A kisasszony, ha szeret,
Miniszterré tesz,
Én vezérlem a szívet,
Hejh ügyes fej ez.

A kilépő Fannihoz.

NINA

Éppen jókor jó a kisasszony, jöjön ide. *Előrevezeti.*

FANNI.

Mi baj?

NINA.

Zajtay úr mindjárt itt lesz, vigyázzon magára, ne beszéljen vele itt sokat, mert lesik itt, ebben a szobában, érti, ebben a szobában, küldje őt valami ürügy alatt ma éjfélkor a pincébe.

FANNI.

Éjfélkor a pincébe?

NINA.

Igen, igen, mindenre kérem, javára leend. De bizonyosan tegye. Hah! már jó Zajtay úr, én megyek.

HATODIK JELENET

Fanni. Sándor középről. Dorka a kárpit mögött.

Később Nina, János, Palkó.

SÁNDOR.

Édes Fannim! hála az égnek, hogy láthatom! Itthon-e atyja?

FANNI.

Nincs.

SÁNDOR.

Oh, én boldog, tehát egy pillanatig szerelmemnek élhetek.

FANNI.

Vigyázzon, mert atyám minden percben visszatérhet, s e fölött nem tudhatom, melyik cselédünk léphet egyszerre be kém gyanánt.

SÁNDOR.

De hát ugyan mikor szólhatok már önnel szívemből, s aggodalom nélkül?

FANNI.

Annak megjő az ideje! s talán előbb, mint reménylené? Tudja-e mit?

SÁNDOR.

Mit?

FANNI.

Egész házunkban nincs biztos hely, hol beszélhetnék önnel, azért írni fogok, s leveletem ma éjfélkor Sebestyéntől megkaphatja, ha a pincébe lemegy, hol ő dolgozni fog.

SÁNDOR

bámulva. S mi lesz a levélben?

FANNI.

Csak jöjjön - meg fog jelenni?

SÁNDOR.

Kétkelkedhetik rajta?

FANNI

titkon. Mindenesetre jöjjön el! - Ezen írásokat úgylis atyám szobájába kell vinni, jöjjön, megmondom okát. *Elmennek.*

NINA

a másik oldalról jó, félre. Egy kis előleges bosszút mindjárt állok! *Fenn.* De ni,

ezen spanyolfal milyen poros! - János, Palkó! *Bejönnek.* Vigyétek ki ezt a kárpitot, s tisztítsátok meg. *El.*

János és Palkó a spanyolfalat megragadják, s midőn összeteszik, a közbeszorult Dorka kiált.

DORKA.

Vigyázzanak, összelapulok! jaj!

JÁNOS.

Mi az ördög van itt? *Dorka kiugrik.*

PALKÓ.

Nem ördög, csak boszorkány.

DORKA.

Jaj, szinte ropognak csontjaim.

JÁNOS.

Ha kásává törtek volna, sem lenne kár.

DORKA.

Hogy is lehetnek olyan vakok?

PALKÓ.

Hát a madám mit leskelődött a kárpit mögött?

JÁNOS.

Talán Luciferrel volt randevúja?

DORKA.

Ahhoz kenteknek semmi közük, csak lóduljanak a fallal.

János, Palkó a kárpittal el.

DORKA.

Szép kisasszony! Hiszen majd adok én szerelmeskedést a pincében. No várj, nótárius úrfi, hálóba kerülsz te még filozófus apáddal együtt, olyan igazán, minthogy atyám vasas német volt, éspedig trombitás. *El.*

Változás

A magyar színház belseje, Othello adatik; a szín Desdemona hálószobája.

HETEDIK JELENET

Desdemona alszik. Othello föllép gyertyával. Zajtay, Gazsi az orkesztrumban vannak alant.

OTHELLO.

Helyes okod, helyes okod, szívem, s ne hagyjátok azt kimondanom, szemérmes csillagok! Helyes okod van! Vérért nem ontom el; s nem sértem bőrét, a hónál fehérebbet, az oly simát, mint alabástrom a sírokon. *Kardját leteszi.* De meg kell halnia, különben még több férfit csal meg. A gyertyát oltsd el, aztán - a gyertyát oltsd el. Ha eloltalak, te szolgáláng, megbánva azt, visszaadhatom-e előbbi világotat? de a tied legremekebb idoma az egyetlen természetnek, eloltatván egyszer, nem tudom, hol van azon prométhéuszi láng, mely megújítsa világotat. - Ha rózsádat leszakasztom, sohasem adhatok neki többé életszint - hervadni fog, de illatát még a tón éldelem. *Megcsókolja.* Balzsami lehelet, majdnem arra fordítod az igazságot, hogy kardját törje el. - Ó, még egyszer! még egyszer! *Megcsókolja.* Ilyen halálos sohasem volt, ily gyilkoló! Sírnom kell, de gyilkos könnyüket, a szenvedés istene büntet; ahol szeret. Hah! ő fölébred!

DESDEMONA.

Ki van itt? Othello?

OTHELLO.

Igen, Desdemona!

DESDEMONA.

Le akarsz feküdni, kedves férjem?

OTHELLO.

Imádkoztál éjszakára? Desdemona?

DESDEMONA.

Igen, férjem!

OTHELLO.

Ha vétek van szíveden, melyért az Istent még nem engeszteléd meg, úgy imádkozzál!

DESDEMONA.

Ó, férjem, mit akarsz ezzel mondani?

OTHELLO.

Tedd meg és röviden, én elmegyek, lelked ne szálljon el készületlenül. Az Istenre, nem, lelkedet nem gyilkolom meg!

DESDEMONA.

Te gyilkolásról beszélsz?

OTHELLO.

Valóban.

DESDEMONA.

Úgy Istenem, irgalmazz nekem!

OTHELLO.

Ámen! szívemből kívánom.

DESDEMONA.

Ha ez való, meggyilkolsz engem.

ZAJTAY.

Ártatlanul? Csak az volna hátra.

Gazsi rángatja, s inti, hogy csöndesen legyen.

DESDEMONA.

De félek tőled, mert iszonyú vagy, ha szemed úgy forog. Félelmem okát nem ismerem, mert vétet nem tudok, de félek, azt érzem!

OTHELLO.

Gondolj bűnödre!

DESDEMONA.

Szerelmem irántad, más semmi sem.

OTHELLO.

Úgy! S azért halsz meg!

DESDEMONA.

A halál szörnyű, mely szerelemért gyilkol. Miért rágod úgy ajkaidat. Véres bolyongás rázza át valódat. Ezek rettentő jelek, de mégis reménylem, nem illetnek engem.

OTHELLO.

Hallgass, légy csöndesen.

DESDEMONA.

Megteszem; mit kívánsz?

OTHELLO.

Azon kendőt, melyet annyira becsülök, melyet neked adtam, te Cassiónak ajándékozád.

DESDEMONA.

Nem, lelkemre s életemre, nem, küldj érte, s kérdezd meg.

ZAJTAY

az orkesztrumban. Úgy van konfrontálni kell, az asszony ártatlan.

OTHELLO.

Óvd magad, kedvesem, óvd magad a hamis eskütől! halálos ágyban fekszel.

ZAJTAY.

Ez a szerecsen dühében még azt sem látja, hogy felesége már fölkelt.

DESDEMONA.

Igen, de nem hogy most haljak meg.

OTHELLO.

Tüstént! Azért valld meg őszintén bűnödet, mert ámbár minden kérdést esküvel fogadj, mégsem irtod s távoztatod el a gyanút, mely téged elnyom. Te halálé vagy!

DESDEMONA.

Hát az Isten legyen irgalmas nekem.

OTHELLO.

Ámen!

DESDEMONA.

Légy te is irgalmas az életben, sohasem vétkeztem ellened; sohasem szerettem Cassiót, csak mint az Isten és világ előtt szeretni lehet. Sohasem adtam neki zálogot.

OTHELLO.

Istenemre! én kezében láttam kendőmet! - Csalfa asszony, kővé változtatod szívemet, s azt teszed, hogy amit cselekedni akarok, azt gyilkosságnak kell neveznem, bár áldozatnak véltem - én láttam a kendőt!

DESDEMONA.

Úgy lelte valahol! én sohasem adtam neki, hívasd ide, hogy vallja ki az igazat!

OTHELLO.

Ő vallott.

DESDEMONA.

Mit, férjem?

OTHELLO.

Hogy veled... társalkodott.

DESDEMONA.

Hogy? nem engedett módon?

OTHELLO.

Igen.

DESDEMONA.

Azt nem mondhatja.

OTHELLO.

Nem, szája néma, a derék Jágóra volt bízva.

DESDEMONA.

Félelmem világosodik, hogy ő meghalt.

OTHELLO.

Ha minden hajszála egy élet volna is, iszonyú haragom mind elirtaná.

ZAJTAY.

Az átkozott pogány már azt is megölte.

DESDEMONA.

Ő elárultatott, ah! s én elvesztem.

ZAJTAY.

Még nem.

OTHELLO.

Böcstelen, siratod önszemeim előtt!

DESDEMONA.

Úzz el magadtól, férjem, csak meg ne ölj!

OTHELLO.

El veled, böcstelen!

DESDEMONA.

Ölj meg holnap, az éjjel élni hagyj; élni!

OTHELLO.

Hah! Vonakodol?

DESDEMONA.

Csak félóráig.

OTHELLO.

Az elhatározottat nem lehet gátolni.

DESDEMONA.

Csak míg imádkozom.

OTHELLO.

Már késő! *Megragadja Desdemonát, s meg akarja fojtani. Zajtay ekkor hirtelen a színpadra ugrik, s kardot rántva a szerecsenre rohan.*

ZAJTAY.

Dühös pogány, ne bánts! ő ártatlan.

GAZSI

az orkesztrumban. Nótárius uram! az istenért, mit csinál?

OTHELLO

ijedve elbocsátja Desdemonát, Zajtayhoz. Lóduljon az úr, hiszen ezen asszonynak meg kell halnia!

ZAJTAY.

Nem kell meghalnia! Tudom én, mi az igazság, én censoratus advocatus vagyok és nótárius.

GAZSI

a színre ugrik, s Zajtayt karon fogva. Nótárius uram, jöjjön, hisz ez asszonynak semmi baja sem lesz.

ZAJTAY.

Dehogynem lesz! hiszen ez a dühös szerecsen most is azt állítja, hogy meg kell neki halni. Ő ártatlan; ha bűnösnek tartja, indítson pört ellene ex titulo adulterii.

OTHELLO.

Uram! ez csak játék.

ZAJTAY.

A mennykő üsse az ilyen játékot, hol egy dühös szerecsen egy ártatlan magyar menyecskét meg akar fojtani!

GAZSI.

Hagyja, hogy folytassák, menjünk!

ZAJTAY.

Én magistratualis persona vagyok, nem engedhetek szemem előtt gyilkosságot. Örüljön ez a sátán képű szerecsen, hogy ilyen szép asszony oly híven szereti, s becsülje meg.

OTHELLO.
Már itt jönnek az örök.

NYOLCADIK JELENET

Előbbiek, Rendező, Színházőrök.

RENDEZŐ.
Uram, önök a közcsendet háboríták illetlen viseletökkel, ezért tessék a rendőröket követni!

GAZSI.
Mit, rendőröket! Nekem semmi közöm a renddel s őreivel, én nemesember vagyok és jurátus.

ZAJTAY.
Kérem, barátom, a felsőbbiségnek nem szabad ellenszegülni!

RENDEZŐ.
Kövessék az urak, míg szép szóval kérem!

GAZSI.
Mit, szép szóval? Hát másképp is merne az úr szólani? Láncos-lobogós, tüstént takarodjék, különben...

RENDEZŐ.
Örök, vigyétek el ezen urakat!

GAZSI.
Ezer diploma! engem elvinni? Hadd censuráljam meg koponyátokat! *Emelt csákánnyal rájok rohan, s elfutnak mind, csak Gazsi és Zajtay maradnak.*

ZAJTAY.
Az istenért! mit csinált, hisz ez vétkes oppositio.

GAZSI.
Csak nem fogattatom el magamat ennyi becsületes ember előtt - *a publikumra mutat.* Hejh, még itt is leskelődik valaki. Takarodjatok!

ZAJTAY.
Moderálja magát, uram öcsém.

GAZSI.
Én moderálni, most, midőn vitézségem kitüntetésére alkalom akadt? Úgyis mióta a

magyar ifjúság olyan átkozottan művelődik, alig van esztendőnkint is egy becsületes verekedés Pesten. Nótárius uram, most mi játszunk komédiát!

ZAJTAY.

De én jobban szeretnék akárhol lenni, csak itt nem.

GAZSI.

S ez még itt ólálkodik, mint egy pohos ürge. Nem lódulsz? *Csákányával a sűgóra üt.* Kotródik már. Hát nótárius uram, hol is játszik ez a darab?

ZAJTAY.

Ciprus szigetén, hol az a jó bor terem.

GAZSI

sűgőlyukra ül. No hát most már mi vagyunk az urak Ciprus szigetén, s annál inkább, mivel ott jó bor terem. Két icce ciprusit!

ZAJTAY.

Ott talán nem mérik icce számra a bort?

GAZSI.

Nem bánom, hát két pintet.

ZAJTAY.

Öcsémuram, inkább iparkodjunk haza!

GAZSI.

Nem, a szomorújátékot megzavartuk, most hát nekünk kell komédiát játszani, majd meglátja, hogy fog mindjárt tapsolni a galéria.

ZAJTAY.

Menjünk haza! már lábom is úgy megmeredt a hosszas állástól.

GAZSI.

Hát feküdjék le, hiszen ott van az ágy! De mégsem hozzák azt a bort. *Fölkel.* Ugyan átkozott lusta kellnerek lehetnek Ciprus szigetén, Pestre kellene őket hozni, a Zrínyibe, majd moresre tanítanám ott! Vígán, nótárius uram!

Zajtay átöleli, történetből egy süllyesztőre állnak.

ZAJTAY.

Nini! ez a deszka alattunk ki van vágva.

GAZSI.

Nem tesz az semmit.

ZAJTAY.

De már ingani is kezd. *Süllyednek*. Seregeknek ura, a föld elnyel!

GAZSI.

Ne féljen.

ZAJTAY.

A pokolba süllyedünk vagy Szerecsenországba. Oh, átkozott komédiás nép! *Elsüllyednek; a föld alól*. Micsoda átkozott sötétség, legalábbis Limbusban vagyunk, a pokol tornácában. Jaj, jaj - mi lesz a janitorságból? *Kiabálása elhangzik*.

RENDEZŐ

föllép. Eresszék már le azt a kordinát!

A kárpit leesik, Zajtay s Gazsi a sűgolyukon kidugják fejüket, s énekelnek.

ZAJTAY

Föld alá jutottunk.

Jaj nekünk,

Pokolba hullottunk,

Elveszünk.

GAZSI

Ne féljen, az ördög

El nem visz.

Nincs már a színházban

Többé víz.

ZAJTAY

Jaj, de félek, hogy még

Bezárnak.

GAZSI

Ne féljen, már többé

Nem bántnak.

ZAJTAY

Hát hogy menekszünk?

GAZSI

Jőjjön ki.

Kibuj.

ZAJTAY

Itt vagyok! Hol lehet
Elmenni?

MINDKETTEN

A földön vagyunk mi
Ismét hát,
Ki látott ily bolond
Komédiát?

GAZSI.

Nótárius uram! Ideje hazamenni, már a kordinát is leeresztették.

ZAJTAY.

Hát merre menjünk?

GAZSI.

Amerre jöttünk. *Lemegy az orkesztrumba.*

ZAJTAY.

Én bocsánatot kérek a tekintetes közönségtől, de biz' isten, mindent az igazságért tettem.

Mennek az orkesztrumba; a kárpit fölgördül.

Változás

Vendégfogadó.

KILENCEDIK JELENET

Fogadás, Pincérek.

FOGADÓS.

Siessetek, tartsatok készen mindent! a magyar teátrumnak alkalmasint vége már, mindjárt itt lesznek vendégeink. Csak fürgén, szaporán; mert ha az ételeket hamar hozzátok, a rossz is elkél, ha késtek, a jó sem tetszik.

PINCÉR.

Ha 24 krajcárost kérnek, melyik borból adjunk?

FOGADÓS.

A 24 krajcárosból.

PINCÉR.
De már elfogyott.

FOGADÓS.
Hát öntsenek vizet a 30 krajcáros közé.

PINCÉR.
Hiszen azt már fogadós úr megkeresztelte, ha még többet vizezzük, ingyen sem isszák meg.

FOGADÓS.
Hallgass, filkó! Ha valaki panaszkodik, mondd, hogy az árvíz rontotta meg.

PINCÉR
félre. A mi urunk pincéjében örökös árvíz van.

FOGADÓS.
Hah! már jönnek vendégeink.

GAZSI
kívül. Tessék, nótárius uram! tessék! az elsőség a vendéget illeti.

TÖBBIEK
kívül. Tessék, tessék!

TIZEDIK JELENET

Zajtay, Gazsi, Halmi, Kecsei, Édes, Keserű, Savi, Pazardy, előbbieik.

ZAJTAY.
Csak ne ceremóniázzanak, uramöcsém.

HALMI.
Foglaljon helyet! Veszedelmes utazására, tudom, jól fog esni a nyugalmas vacsora.

ZAJTAY.
Magam is úgy hiszem. *Leülnek.*

GAZSI.
Kellner, egy portio rosziprádlit fokhagymával, s egy icce steinbruchit!

KECSEI.
Kérem, az istenért, ne hozasson fokhagymást, nem szabad azt szagolnom! én homeopaticé élek.

GAZSI.

Tatár hordja el a homeopátiádat! fokhagyma, meg a jó paprikás gulyáshús - az a magyar homeopátia!

ZAJTAY.

Mi az a homeopátia?

KESERŰ.

Az új gyógyítási mód! ármányos história pedig, mely szerint az orvosságot nem kell bevenni, csak ránézni, s az ember meggyógyul.

ZAJTAY.

Ezt egy új Hypokrates találhatá fel.

PAZARDI.

De együnk *parancsolnak a pincérnek*. Tessék választani nótárius uramnak.

ZAJTAY

az ételjegyzéket olvassa. Miféle csodaétek ezek? Mintha Belzebub konyháján főzték volna: "olló-leves", már ki a manóban hallott volna ollólevest, vagy Pesten az ollóból is tudnak talán levest csavarni? Talán szabó ezen korcsmáros?

KECSEI.

Hiszen ez olló-leves; francia vagy angol étel, igen jó.

ZAJTAY.

Ha francia vagy angol, úgy nem kell. Nem békülne meg gyomrommal, mert az peleskei magyar gyomor. - "Sonka áspissal", hát ez mi az ördög? Hát, uraim, itt még az áspiskígyót is megfőzik? De megyek én innen. *Fölkel*.

HALMI.

Ne ijedjen meg, nótárius uram, ez sonka aszpikkal, egy neme a kocsonyának, de finomabb, nóblabb.

ZAJTAY.

Ha nóbelabb, úgy ez sem kell. - No ez már szörnyűség, nem gondoltam, hogy még borjú is lehessen kotlós.

KECSEI.

Mit beszél, nótárius uram?

ZAJTAY.

Hiszen itt van írva: "borjú kotlós".

KECSEI.

Ez borjúkotlett.

ZAJTAY.

Hát a mennykő üsse meg, talán itt hátul okosabb ételek vannak. - "Lencsetorta", no ezt a tortát a nagybőjtben találták fel.

KESERŰ.

Az linci torta, cukros sütemény.

ZAJTAY.

Most jó még az igazi: "velencei arszenás Ausztria", egy egész ország, no aki megenné, annak meg kell gebedni, ha vasgyomra van is.

PAZARDI.

Nem jól olvasta! velencei arzenál osztriga.

HALMI.

Ez tengeri kagyló, mely a velencei arzenál mellett fogatik. Mindjárt meglátja, nótárius uram. Pincér, ezen úrnak osztrigát. Hát, nótárius uram, hogy tetszett az opera?

ZAJTAY.

Sehogy se biz' az. Én részemről nem vagyok barátja annak az örökös kornyikálásnak. Azután már ki is gondolhatna olyan jurisdictiót, olyan törvényszéket, mely muzikasznál és énekelve hozzon szentenciát. - Valóban mondhatom, szép magyar város ez a Pest, alig vagyok itt, s máris mit kelle látnom. A magyar színházban velencei szerecsent játszanak, és a fogadóban velencei osztrigát esznek, mintha jobb nem volna a szalontai pecsenye vagy a karánsebesi csiga; de ad vocem velencei! mondják meg, uraim, hogy lehetett szerelmes az szép Desdemona, mert ugyan átkozottan szép volt ám, abba az ördögarcú szerecsenbe?

HALMI.

De gustibus non est disputandum - de itt már az osztriga, tessék.

A pincér az osztrigát Zajtay elébe teszi.

ZAJTAY

nézegeti. Ez valóban csodaállat, hogy is kell enni. *Beleharap.* Láncos adtát, hiszen ez keményebb, mint a kő.

GAZSI.

Úgy kell, nótárius uram, miért hozat olyan egzotikus portékát.

KECSEI.

Így kell azt enni, nézze, nótárius uram. *Mutatja, hogy kell enni.*

ZAJTAY.

No csak egye meg öcsémuram, de nekem nem kell.

TIZENEGYEDIK JELENET

Előbbiek, Sándor.

SÁNDOR.
Jó estét, barátim!

MIND.
Hozott isten!

GAZSI.
Éppen jókor.

SÁNDOR.
Mit látok? Uramatyám! *Ölelés.* Isten hozta.

ZAJTAY.
Én vagyok, rossz fiú, hol jársz ily későn?

SÁNDOR.
A színházból jövök.

ZAJTAY.
Hiszen a játék rég elvégződött.

SÁNDOR.
Éppen most.

ZAJTAY.
Hazudsz, hisz én is ott voltam - nem láttál?

GAZSI.
Mégpedig Othellót majd agyonvertük.

SÁNDOR.
Hát uramatyám a magyar színházban volt?

ZAJTAY.
S te a németben?

SÁNDOR.
Ott.

ZAJTAY.
S miért nem a magyarban?

HALMI.
Mert az úrfi szerelmes.

ZAJTAY.
S aki szerelmes, annak a német teátrumba kell járni?

KECSEI.
Igen, mert a kedves is oda jár.

ZAJTAY.
És te elfajult nemzetség, hogy bírsz olyan lyányba szerelmes lenni, ki csak a német színházba jár - vedd inkább rá, hogy a magyarba járjon.

KECSEI.
Hisz aki nobel ember, annak többet kell a német teátrumba járni, mint a magyarba.

ZAJTAY.
S az úr is azt teszi?

KECSEI.
Nobel ember létemre azt kell tennem.

SÁNDOR.
Hát még nem is ismeri őt, uramatyám? hiszen ez igen nevezetes ember, Kecsei Péter, Chevalier d'industrie.

ZAJTAY.
Mit tesz az?

SÁNDOR.
Iparlovag.

KECSEI.
Sándor pajtás, téged ismét elért a humorizálás.

ZAJTAY.
Mit tesz az, humorizálni?

PAZARDI.
Humorizálni annyit tesz, mint humorral írni.

ZAJTAY.
Humorral írni? Hiszen tenta is humor, hát aki tentával ír, az humorizál?

SÁNDOR.

Uramatyám? Kérdezze inkább tőle; mi az obligatio, záloglevél, zálogházcédula, azt praktice is meg tudná mutatni.

PAZARDI.

Hallgass már, hiszen ez Beleidigung.

SÁNDOR.

Na hisz én híres embert akarok belőled tenni.

PAZARDI.

Úgy van, úgy - ganz natürlich! Beleidigung.

SÁNDOR.

No látja, uramatyám, milyen kölcsönző zseni, még magyar beszédbe is német szavakat vesz kölcsön.

ZAJTAY.

Pedig a szűz magyar nyelvet megkímélhetné afféle kölcsönzésektől, mert annak rendszerint a hallgató füle fizeti kamatját.

PAZARDI.

De ha - ha - nincsenek, ha nem tudok magyar szavakat - ich kann ja nicht dafür.

ZAJTAY.

Az nem a magyar nyelv hibája, hanem az úré, ahelyett, hogy annyit foglalkoznék az obligációkkal, olvasott volna magyar könyveket. - De igaz, én mégsem tudom, mi az a humor.

SÁNDOR.

A humor, atyus, egy bizonyos vidám írásmód, a humor az írásban az, mi a komédiában a bajazzo, ki ügyetlenül kiparódiázza azt, mit a művészek a kötél és lovakon véghez visznek. Leginkább háromféle, tudniillik angol, német és magyar humor. Az angol humor végtelen és mély, mint a tenger, s néha olyan keserű is, benne a gondolatok, mint gyöngyök, vagy mint roppant nagyságú állatok úszkálnak, rendszerint csendes, de ha szélvész ragadja meg, óriási habokkal ostorozza a világot. A német humor pompásan ered, mint a Rajna, szirtekről omlik, viruló partok között foly; de benne a gondolatok már galócák és pizstrángok, vagy éppen nehéz harcsák és pontyok, végtére az egész iszap között enyészik el; a magyar humor pedig -

GAZSI.

A magyar humor az a magyar bor.

SÁNDOR.

Az igaz; itt-ott már nemesen pezsegni kezd, mint a székelyhídi - de része még egy

alföldi mocsár, mely rothadó gőzeivel vesztegeti a levegőt, s belőle csak kuruttyolás hallik. Hohó, de már közel az éjfél, mennem kell. *Halmit és Savit félrehúzza.* Barátim! vezessétek atyámat haza, nekem éjfélkor rendezvóusom van, mennem kell.

HALMI.
Kivel?

SAVI.
Talán a gazdag serfőző Fannival?

SÁNDOR.
Ne kérdezzetek, csak menjetek.

HALMI.
Bizonyosan Fanni. Bajtárs! még Hausherr lesz belőled a Dorottya utcában.

SAVI.
Hogy jutottál ahhoz a lányhoz?

SÁNDOR.
Hja, barátim! vicc, vicc, csak vicc kell, és minden megy; csak siessetek.

HALMI.
Nótárius uram, most menjünk a kávéházba egy pohár puncsot inni.

SÁNDOR.
Igen, igen, uramatyám; a puncs használni fog fáradtságának; én hazamegyek készülni, mert holnap censurát adok.

ZAJTAY.
No, fiam, csak igyekezzél, hogy praeclarumot kapj.

SÁNDOR.
Praeclarumot, mindenesetre. Hiszen az a vicc a censurában, a praeclarum.

SAVI.
Holnap este ismét a magyar színházba megyünk. Normát adják.

ZAJTAY.
Normalistákat játszanak!

SAVI.
Dehogy, daljáték az, a halhatatlan Bellinitől.

ZAJTAY.

De már azt csak megnézem.

GAZSI.

Hát menjünk puncsozni.

MIND.

Menjünk!

El.

Változás

Hopfen pincéje.

TIZENKETTEDIK JELENET

Sebestyén, Nina.

SEBESTYÉN.

Itt vagyok, édes babám, mit parancsolsz?

NINA.

Elkészítettél-e mindent?

SEBESTYÉN.

Megvan, amint kívántad; négy izmos legény egy füttyre itt terem.

NINA.

Ezért három héttel hamarabb lesz a lakodalom.

SEBESTYÉN.

Ezáltal magadat jobban jutalmazod, mint engem; de hogy is kérdezhetsz: teljesítém-e kívánságodat? vagy nem tudod, mily forrón szeretlek, forróbban, mint a legforróbb sör, hiszen te vagy életem komlója, kitől szívem feldagad, mint élesztőtől a kalács *megöleli*, lásd, oly híven simulok hozzád, mint a komló rúdjához.

NINA.

Csak nem tartasz komlórúdnak!

SEBESTYÉN.

Az istenért, nem! én vadkomló vagyok, s te a kedves rózsabokor, kit átkarolok.

NINA.

Csak összetépne a tövis.

SEBESTYÉN.

S te ily rosszat kívánhatsz szerelmesednek, kinek szíve katlanában csak szerelem fő irántad?

NINA

Pince mélyén szerelem,
Ez hamis gerjedelem.

SEBESTYÉN

Pince úgyis kebelem,
S benn bor a szerelem.

NINA

Serföző vagy! Szerelmed
Így tehát bor nem lehet.

SEBESTYÉN

Higgyed, hordó a szívem,
Abban őrzöm azt híven.

NINA

Porhadékony dongája,
Ám ez a nagy hibája.

SEBESTYÉN

Semmi sem foly belőle.
Ész az abroncs körül.

NINA

Héjh abroncsnak gyöngye ez,
Szerte könnyen repedez.

SEBESTYÉN

Szerelmem forrásban van,
Tán az abroncs lepattan.

EGYÜTT

Hadd repedjen, nem bánom,
Csak te légy hű barátom.

Mert ha egymást szeretjük,
A világot nevetjük.

TIZENHARMADIK JELENET

Előbbiek, Sándor.

SÁNDOR.
Ki operázgat itt?

NINA.
Isten hozta az úrfi.

SÁNDOR.
Itt van kisasszonyod?

NINA.
Nincs, de ezen levelet küldi.

Sándor olvassa.

NINA.
Lépteket hallok.

SEBESTYÉN.
Én is - úrfi, bújjunk el.

A gyertyát eloltja, s a hordók mellé bújnak.

TIZENNEGYEDIK JELENET

Előbbiek, Tóti Dorka gyertyával jó. Később négy legény.

DORKA.
Ez hát a rendelkezés helye; no hiszen nótárius úrfi, csak várjon, majd adok én kelmednek gazdag kisasszonyt; milyen igaz, hogy apám vasas német volt, már négy izmos legényt rendeltem, mihelyt bejő az úrfi, megragadják, s a ténsúrhoz viszik fel. *Körülnéz.* Hová rejtsem magamat? Legjobb lesz ebbe az üres hordóba.

Eloltja a gyertyát, s egy oldalon álló hordóba búj. Sebestyén csattant tenyerével, négy legény lejő gyertyával, Sándor, Nina előlépnek.

SEBESTYÉN.
Itt vagytok? Hamar a dologhoz; legelőbbis ezen hordót fenekeljétek be!

Legények a hordóhoz állanak.

DORKA.

Eresszenek ki, hiszen én vagyok itten, a szakácsné!

SEBESTYÉN.

Mi dolga lenne itt a szakácsnénak? hoztatok forró vizet?

EGY LEGÉNY.

Legalábbis két akót, még most is párolg, olyan forró.

SEBESTYÉN.

Töltsétek hamar a hordóba, s forrázzátok ki jól!

DORKA.

Az egekre, mit gondolnak, csak nem akarnak leforrázni, mint egy vén tyúkot.

NINA.

Nem mint egy vén tyúkot, csak mint egy leskelődő vénasszonyt.

DORKA.

Esküszöm, hogy életemben sohasem leselkedem többé, csak erresszenek ki!

SÁNDOR.

Nincs kegyelem! meg kell fűlnod!

SEBESTYÉN.

Csak hamar forrázzátok!

DORKA.

Ha semmi sem használ, hát sötétség királynéja, segítsd hívedet!

Mennydörgés, villámlás.

TIZENÖTÖDIK JELENET

Sötétség királynéja négy szellemmel megjelenik a föld alól. Előbbiek.

KIRÁLYNÉ.

Mit kívánsz, vakmerő?

DORKA.

Szabadíts meg, hatalmas királyné!

KIRÁLYNÉ.

Már késő, harmadik próbád sem sült el, büntetést érdemelsz. Vigyétek őt a Szent Gellért hegyére, tüstént tartok ítéletet fölötte. *Szellemek a hordót elviszik.*

DORKA.
Jaj nekem!

KIRÁLYNÉ.
Sándorhoz. Te pedig, ifjú, menj és mondd meg apádnak, hogy ellenségétől, Tóti Dorka géci boszorkánytól, ki eddig útjában üldözé, már ne féljen, mert az hatalmam alá került. *Elsüllyed.*

SÁNDOR.
Álom-e ez? Nem gondolnám, hogy apám még boszorkányokkal is viszonyokban van, még nótárius lesz a Szent Gellért hegyén. De ezt a boszorkányt hordóba zárni valóban serfőzői vicc volt. Eh, mit, ne gondoljunk vele, holnap censurát adok, aztán még csak Fannim keze kell, s boldog ember vagyok. *Gyorsan el.*

TIZENHATODIK JELENET

Sebestyén, Nina jönnek. Azután vendégek.

SEBESTYÉN.
Mi lárma ez, az egész ház felzúdult, a vendégek lerohannak a sörházból.

MIND.
Mi lárma ez? Mi történt?

SEBESTYÉN
Leskelődött a boszorkány
Elragadta most a sátán,
A pokolba vitte el.

NINA
Jól esett a rút banyának,
Már nem árthat a világnak,
Mert a sátán vitte el.

KAR
Mily csodák ezek már?
Itt tehát az ördög jár
Karja, lába tűz
Vén anyókat űz,
Jólesett a vén banyának
Már nem árthat a világnak,
Mert a sátán elvitte.

MÁSODIK FELVONÁS

Kávéház. Este, gyertyák és lámpások égnek.

ELSŐ JELENET

Hopfen, Braun, Schwartz, Roth belépnek s asztalhoz ülnek. Kávés, Pincérek.

KÁVÉS.

Alázatos szolgájok, nagyon örvendek, hogy még ily későn is van szerencsém.

BRAUN.

Magam is csodálkozom, hogy Hopfen úr ilyenkor még kávéházba jő, eddig ez nem volt szokása.

HOPFEN.

Jaj, uraim, engem nagy baj ért, csak képzeljék, éjfél előtt nem merek hazamenni, mert házamban kísértet jár.

MIND.

Kísértet?

HOPFEN.

Bámulnak, ugye? de nem bámulok én, hanem a hideg ráz össze, ha meggondolom, s mégpedig csak képzeljék, a pincében jár.

SCHWARTZ.

A pincéjében? No ez bizonyosan olyannak a lelke, ki sörétől halt meg.

HOPFEN.

Jaj, én is azt gondoltam, s azért félek, hogy a sörpincéből majd a sörfőzőre jő, s azért maradok éjfélig a kávéházban.

KÁVÉS.

Így bárcsak egész Pestet kínoznák a kísértetek.

ROTH.

De Hopfen uram! tévedés lesz az, hogy lehetne kísértet?

HOPFEN.

Kételkedjék csak, de tudom, nem merne most a pincémbe menni.

ROTH.

Azt nem, mert már ideje, hogy hazamenjünk.

BRAUN.

Jó éjszakát, menjünk.

HOPFEN.

Maradjanak még kevés ideig.

SCHWARTZ.

Nem lehet - jó éjszakát!

MIND.

Jó éjszakát. *Elmennek.*

HOPFEN.

Csakugyan egyedül maradunk. Ugyan, kávés, üljön ide mellém!

KÁVÉS.

Mindjárt lesznek vendégeim, egy sereg ifjú ma estére puncsot rendelt nálam; a magyar színházból ide jönnek.

HOPFEN.

Az jó - ezek sokáig itt maradnak, s így elmulathatom magamat.

KÁVÉS.

Már talán jönnek is. *Kívülről hallatszik Norma második felvonásából a druidák kardala.*

HOPFEN.

Vígan jönnek.

MÁSODIK JELENET

Zajtay, Gazsi, Keserű, Sándor, Savi, Kecsei, Halmi, Pazardi, Édes, előbbiek.

GAZSI.

Készen a puncs? Hah, sörfőző uram itt van? Nagy katlanát idekölcsonözhetette volna puncsot főzni.

HOPFEN.

Hozta isten az urakat. *Félre.* Átkozott eset, a lányom szeretője is köztük van.

SÁNDOR.

Üljünk ide, hamar puncsot.

KÁVÉS.

Mindjárt itt lesz.

Leülnek Hopfen asztalával ellenkező oldalon.

HALMI.

Hát, nótárius uram, hogy tetszett az opera?

ZAJTAY.

Sehogysen biz' az; én részemről nem vagyok barátja annak az örökös kornyikálásnak, miből az ember egy szót sem ért; s már ki az ördög hinné azt, ha valakit meg akarnak égetni, hogy az még előbb énekeljen.

KECSEI.

Hogyan? nem bájolta el nótárius uramat ez a felséges opera? *Énekel.* "Kit elfeledtél, kit megvetettél."

Puncsot hoznak.

ZAJTAY.

Aztán ha mégis becsületesen énekelt volna, de az a Norma oly rosszul danolt, hogy majd mindent újra kell néki énekelnie, mint a normalista gyermek, ha leckéjét rosszul tudja.

ÉDES.

Hiszen éppen azért kellett ismételnie; mivel nagyon jól énekelt.

ZAJTAY.

Aztán nem is ment annak rendje szerint; csakhogy hamarabb készen legyenek, ketten-hárman is énekeltek egyszerre, sőt néha húszan-harmincan is összevisítottak.

KECSEI.

Annak úgy kellett lenni.

Hopfen, ki azalatt elaludt, hortyog.

KECSEI.

Hah, itt is fűrészel valaki egy melódiát az álomjáróból.

KESERŰ.

Sándor, ipadurad elaludt.

HALMI.

Hejh, ha most eloltanánk minden lámpást, s egyedül hagynók itt, ugyan megszeppenne.

SÁNDOR.

Ejnye, talán javamra tehetnék valamit.

HALMI.

Oltsunk el minden világot, még amilyen ostoba, majd vaknak hiszi magát.

SÁNDOR.

Bajtárs, ez aranygondolat! - Mi itt lármát ütünk, mintha biliárdoznánk és kártyáznánk, s ha fölébredvén, a sötétségben elbámul, elhitejtük vele, hogy sűrű hályog borítja mind a két szemét. Vicc, barátom, vicc!

ÉDES.

De már boldogulnod kell, mert ismét a viccről beszélsz.

HALMI.

De most ez egyszer a vicc tőlem származik.

SÁNDOR.

Ne dicsekedjél vele, a vicc egyedül nem elég; hanem vicc és diploma kell a világon. Hanem tudod mit? Te szemorvosnak adod ki magadat, ki egyenesen Angliából jött s azon föltétel alatt meggyógyítod Hopfent, ha lányát nekem adja.

HALMI.

Bravo!

ZAJTAY.

De fiaim, ez impostura!

SÁNDOR.

Nem az, édesatyám; csak rá akarjuk a vén zsugorit szedni; miért akarja lányát külföldinek adni és nem nekünk? Ez csupa hazafiság, hogy pénze az országban maradjon.

ZAJTAY.

Úgy már helybenhagyom.

SÁNDOR.

Hát frissen, dologhoz! *Kávészhoz*. Ha az úr szövetségesünk lesz, meg nem bánja.

KÁVÉS.

Szívesen.

SÁNDOR.

Hát zárasson be ajtót, ablakot, s oltassa el a lámpásokat.

HALMI.

Én majd biliárdozom, marqueur, olvass!

KESERŰ.

Majd ketten tarokkozunk.

KECSEI.

Én Pazardival whistezek.

SÁNDOR.

Igaz, hiszen az nobel játék.

GAZSI.

Én meg ferblizek.

SAVI.

Én sakkozom.

ZAJTAY.

S én csak nézni fogom a dolgot.

Ezalatt a szín besötétült. Édes biliárdozik, labdákkal csörömpöl, marqueur olvas, a többiek olyan lármát csinálnak, mintha kártyáznának, Sándor, Halmi és Zajtay állnak.

SÁNDOR.

Bravo, ez fölséges tripla volt.

MIND.

Bravo! bravo!

Hopfen a lármára fölébred, s tapogatózva föláll.

GAZSI.

Öt garas vizi.

KESERŰ.

Tuletroa, pagát ultimo.

MARQUEUR.

Vier und zwanzig, achtzehn.

KECSEI.

Ha most nem csinállok schlemet, hát sohasem.

SAVI.

Sakk a királynak.

HOPFEN.

Istenem! Én nem látok semmit, kellner, gyertyát, hamar gyertyát!

KÁVÉS.

Gyertyát? Hisz' itt ég a szeme előtt az asztalon.

HOPFEN.

Hol? Én nem látom, az egész kávéház olyan sötét.

KÁVÉS.

Hogy lenne sötét az én kávéházaam? nem hallja a vendégeket mindenfelé játszani? Íme, itt a gyertya. *Kezébe ad egy elaludt gyertyát.* No lássa, oly közel tartja szájához, hogy leheletével eloltotta.

HOPFEN.

Érzem is a füst szagát, de azért nem látok semmit;

KÁVÉS.

Talán a szemének van baja? Hagyja csak látnom. - Az istenért, szeme oly homályos, mintha fekete posztóval lenne borítva.

HOPFEN.

Az istenért, csak nem vakultam meg?

KÁVÉS.

Azt mindjárt meglátjuk. Itt van egy londoni szemorvos, tegnap érkezett; ő azért jött úgyszólván, hogy szemünkről leszedje a hályogot. - Mister Krokbrok!

HALMI.

Mit kívánnak?

KÁVÉS.

Ez az úr hirtelen elveszté látását, vizsgálja meg.

HALMI.

Boldogtalan! az úr szemét a legsűrűbb hályog lepte el.

HOPFEN.

Jaj, az egekre, hát megvakultam? - Megüt a guta?

HALMI.

Tökéletesen.

HOPFEN.

Jaj, megvakultam.

MIND.

Hopfen úr megvakult.

KAR

Hopfen úrnak a két szeme
Zavarosabb lett, mint sere,
Megvakult jaj a szegény!
Rég sötét volt már fejében,
Mostan éj lett a szemében,
Boldogtalan vén legény.

HOPFEN

Hát vaksággal átkozott balsors engemet!
Jaj, miképpen főzetem eztán sörömet?

ZAJTAY

Míg láthatott, nem akart napvilágnál látni;
Majd most megtanulhat ám sötétben bujkálni.

KAR

Szánjuk, szánjuk, mindhiában,
Nem segíthetjük bajában,
Boldogsága már elmúlt.
Felmegy majd a bornak ára,
Elvész a sör valahára
A serföző megvakult.

HOPFEN.

Doktor uram, angyali doktor uram! segítsen rajtam, gazdagon hálálom meg, én dús ember vagyok.

HALMI.

Még most hamarjában lehetne segíteni, de félóra múlva már késő.

HOPFEN.

Kérem, hát segítsen, s kérjen akármit.

SÁNDOR.

Doktor úr! Én az úrnak életét mentém meg; most meghálálhatja, hogy a Dunából életveszéllyel húztam ki.

HALMI.

Szívesen - de - hogy?

SÁNDOR.

Hopfen úrnak egy lyánya van, és halálosan szeretem; de Hopfen úr nem akarja nekem adni; ne gyógyítsd meg, míg lyányát nekem nem adja.

HALMI.

Hallotta az úr megmentőm kérését? hamar adja neki lányát. Különben vak marad.

HOPFEN.

Az lehetetlen! inkább más doktorhoz megyek.

HALMI.

Hová? Most éjszaka hol lelne doktort, oly hamar, mint szükséges, egy kis félóra múlva már késő a segítség. Hát adja-e lányát?

HOPFEN.

Istenem, mit csináljak? Ugyan ki is voltaképp az úr?

SÁNDOR.

Hiszen ismer, én Zajtay Sándor vagyok.

HOPFEN.

Zajtay Sándor? Álljon el kérésétől, nem teljesíthetem, lányom vőlegénye már megérkezett.

SÁNDOR.

Küldje vissza, én el nem állok.

HOPFEN.

Hát az úrnak adom lányomat. *Félre.* Hiszen nem kell szavamat tartanom.

SÁNDOR.

Köszönöm. De megengedjen, pusztá szónak, nem hiszek; önnek kezeskedni kell valamivel.

HALMI

titkon a kávéshoz. Hozzon egy kis szappanos vizet és vászont.

HOPFEN

félre. Átkozom! nem is hisz. - De mivel kezeskedjem?

SÁNDOR.

Önnél van még azon százezer pengő forintos váltólevél, melyet ma este adtam át pricipálisomtól?

HOPFEN.

Itt a pugillárisomban van.

SÁNDOR.

Adja ide ezt kezességül.

HOPFEN.

Jaj, az nem lehet.

HALMI.

Hát vak marad. Az idő halad.

HOPFEN.

A-az istenért, hát itt van. *Átadja.*

SÁNDOR

titkon Édeshez. Menj az oldalszobába, írd meg a házassági egyezést, de siess.

ÉDES.

Tüstént meglesz. *El.*

HALMI.

Úgy kell. Most mindjárt meggyógyítom, üljön le *vizes rongyokat rak szemére, s vastagon beköti*, csak legyen nyugodt.

SÁNDOR

kávészhoz titkon. Gyűjtsák meg a lámpásokat. *Megtörténik.*

HOPFEN.

Doktor úr, de valóban meggyógyulok-e?

HALMI.

Kevés percek múlva.

HOPFEN.

De átkozottul csípi szememet az orvosság!

HALMI.

Annál nagyobb lesz sikere. *Félre.* Operál a szappanos víz.

ZAJTAY.

Ezt ugyan rászedték öcsémuramék, de megérdemli; miért akarja magyar lányát és pénzét idegennek adni.

HOPFEN.

Hát vejemuram, mivel már vejemuram lesz, csak legalább azt az egyet mondja meg, nemesember-e?

SÁNDOR.

Valóságos régi törzsökös nemes - nagyzajtay Zajtay Sándor.

ZAJTAY.

Nemeslevelünket is megmutathatom, magammal hoztam, még II. András adta a Szentföldön.

HOPFEN.

Hát legalább régi família!

HALMI.

Alkalmasint meggyógyult már szeme. *Leveszi a kendőt.* Lát-e?

HOPFEN.

Há-há-hála istennek!

SÁNDOR.

Hát mikor lesz a kézfogó?

HOPFEN

félre. Már emlékeztet. - Nem bánom; hát holnap, úgyis holnapra van rendelve, de persze más vőlegénnyel, lányom már a Svábhegyen van, ott ünnepelünk.

SÁNDOR.

A hajnal engem ott talál.

ÉDES.

Itt a házassági egyezés, tessék aláírni.

HOPFEN.

Már ez is készen van? *Aláírja.*

ÉDES.

Én és Keserű barátom tanúk vagyunk. *Aláírják.* Jó éjszakát! *Elmennek.*

Változás

Szoba a Svábhegyen.

HARMADIK JELENET

Fanni, Nina, lányok.

ELSŐ LYÁNY.

Édes barátném, kimondhatatlanul örvendünk szerencsédén, te férjhez mégy.

MÁSODIK LYÁNY.

Igen, férjhez mégy, atyád eljegyzésed ünnepére hítt meg.

FANNI.

Így hiában jöttél, mert én férjhez nem megyek.

TÖBBEN.

Mit? nem mégysz férjhez?

NINA.

Úgy van, úgy - mi férjhez nem megyünk.

HARMADIK LYÁNY.

De miért nem?

FANNI.

Mert nem akarok.

NINA.

Úgy van, úgy, mi nem akarunk férjhez menni.

FANNI.

Csak halljátok: atyám vőlegényt hozott, nem tudom, micsoda országból, kit én soha nem is láttam, s erővel ahhoz akar adni!

MIND.

Ez már nagy baj!

NINA.

Mi nem fogadunk el ilyen ismeretlen vőlegényt.

ELSŐ LEÁNY.

Azt nem is lehet kívánni.

NINA

Nem kell nekünk a szegény;

Jőne bár a vőlegény

Mexikóbul.

KAR

Rá sem kell tekinteni,

Vissza kell őt küldeni

Az ajtóbul.

NINA

Itt meg nem nézzük a jámbort,

Tartsa máshol ő a tort

S lakodalmát.

KAR

Hahaha! nevetünk
Rajta. Érzi ő nemünk
Nagy hatalmát.

NEGYPEDIK JELENET

Hermann, előbbieik.

NINA

Nem kell nekünk a szegény,
Jőne bár a vőlegény
Mexikóbul.

KAR

Rá sem kell tekinteni stb. stb.

HERMANN

félre. Ezek talán rám céloznak - megköszönném. *Fenn.* Legalázatosabb szolgátok! -
Valóban meglep ezen bájos gyülekezet.

FANNI.

Kihez van szerencsénk?

HERMANN.

Én szeretetre méltó jegyesemet, a szép Fanni kisasszonyt keresem.

NINA.

Ő nincs itt, betegen fekszik a városban.

HERMANN.

Betegen?

NINA.

Igen, betegen; mert meghallván, hogy az úrhoz kell neki feleségül menni, bújában
ínlázba esett. Érti.

Mind fennhangon nevetve el.

ÖTÖDIK JELENET

Hermann. Később Sándor.

HERMANN.

Mi volt ez? Engem így fogadni. Ez valóságos kosár, mégpedig igen érthető. - A mennykő üssön belé, ha ezen nagy utat menyasszonyomért hiában tettem, s ha szégyennel kell visszatérnem.

SÁNDOR.

Kérem, nincs itt Fanni kisasszony?

HERMANN.

Nincs, hiszen ő a városban betegen fekszik, ínázban.

SÁNDOR.

Beteg a manót, ő itt van a Svábhegyen, egészségesen, de búsan, hanem mindjárt felvidítom én.

HERMANN.

De ha mondom, hogy beteg, nekem csak tudnom kell, én vőlegénye vagyok.

SÁNDOR.

Hahaha! vőlegénye? De hiszen hegedült arról Szent Dávid. - Adieu, édes exvőlegény uram! alázatos szolgája. *El.*

Változás

Levélszín a Svábhegyen, a színpadon muzsika.

HATODIK JELENET

Édes, Keserű, Savi, Kecsei, Pazardy, Halmi, asszonyok s férfiak táncolnak; tánc után Fanni, Sándor, Nina jönnek.

FANNI.

Édes Sándorom! s igaz, amit mond? Alig merem hinni.

SÁNDOR.

Olyan igaz, mint boldog vagyok. Itt a házassági egyezés atyjától aláírva.

FANNI.

Hát így boldog vagyok.

NINA.

Uraim és asszonyaim, örömmel jelentem, hogy lakodalom lesz.

MIND.

Lakodalom lesz.

NINA.

Igen, lakodalom, csakhogy más vőlegénnyel.

HETEDIK JELENET

Hermann, Hopfen, Zajtay, Gazsi, Sebestyén, előbbiek.

ZAJTAY.

Fiam, hol van szép menyasszonyod?

SÁNDOR.

Itt, édesatyám, angyal, ugye?

ZAJTAY.

Még az angyaloknak is angyala.

HOPFEN.

Már mondám az úrnak, lányom mást szeret.

HERMANN.

De a nagy útiköltség.

SÁNDOR.

Ha egyéb baja nincs, azt megtérítjük.

ZAJTAY

Gazsihoz. Hát az úr nem házasodik meg?

GAZSI.

Nem én! Egyszer volt eszemben, de a víz, mely nekem oly nagy ellenségem, elvitte mátkámat.

HOPFEN.

A víz?

GAZSI.

Igen, szegényt. Az árvízbe halt apjostul.

ZAJTAY.

Apjostul?

GAZSI.

Apja tulajdonképp nem halt a vízbe, egy becsületes kefekötő volt az, s nem vált szégyenére azon közmondásnak: "úgy iszik, mint egy kefekötő"; midőn az árvíz

tódulni kezdte, pincéjébe futott, borát menteni, de látván a víz sebes áradását, csupa undorodásból, hogy majd kénytelen lesz vizet inni, meghalt.

HOPFEN.

Szomorú eset! - De uraim, én lyányomat feleségül adom nagyajtay Zajtay Sándor úrnak, tehát vígadjunk.

NINA

Hopfenhez. Ténsuram, én mindig híven szolgáltam a kisasszonyt.

HOPFEN.

Úgy tartom, hívebben, mint engem.

NINA.

S mivel ő is férjhez megy -

HOPFEN.

Hát talán te is férjhez akarsz menni?

SEBESTYÉN.

Igen, mert én meg akarok házasodni.

HOPFEN.

No isten neki, nem bánom.

NINA, SEBESTYÉN.

Köszönjük.

SÁNDOR.

Ide a champagne-it. *Megtörténik.* Éljen szép menyasszonyom!

MIND.

Éljen! *Isznak.*

ZAJTAY.

Dicsekedve mondhatom hát, hogy megjártam Pestet, Budát, s ezer veszélyek után, a haramják majd felakasztván, a bikák majd feldöfvén, a vasas németek majd összedarabolván, mégis megláttam Mátyás király palotáját. A janitorságból ugyan semmi sem lett, de fiam boldogsága azt kipótolja, s most csak buzgó kívánságom, hogy Magyarország fővárosa legyen mint szépségben, úgy hazafiságban is, tükre a hazának.

MIND.

Adja Isten!

KAR

Isten adj hazánk felett
Tiszta nyájas szép eget,
Partjain Tiszánk-, Dunánknak
Áldva szálljon fölleged.
Mézet önts Tokaj borába.
Búzát Alföld ugarába,
S mely túrt annyi kínon át,
Boldogítsd e szép hazát.
Adj erőt ős nemzetébe,
Hogy szeresse hön honát;
A régi szép, tiszta ép
Nyelve hős,
Báj-erős,
Zengje által e hazát,
És vezessen vad csatán,
A királyért s a honért
Éltét is áldozván,
Nyerjen győzelembabért.

Jegyzetek

1. igen népszerű fűzfapoéta a maga idejében (1770-1832), főként köszöntőket, ünneplő versezeteket írt. [\[VISSZA\]](#)
2. Béla király névtelen jegyzője. [\[VISSZA\]](#)
3. nagy áldomást ültek. [\[VISSZA\]](#)
4. fogadó Pesten. [\[VISSZA\]](#)
5. Páriz Pápai Ferenc (1649-1716), kora egyik leghíresebb erdélyi tudósa. Latin-magyar szótára 1708-ban jelent meg, s másfél századon át népszerű volt: ezt hívták országszerte "a párizpápai"-nak. [\[VISSZA\]](#)
6. az éjszaka görög istennője. [\[VISSZA\]](#)
7. Démétér istennő leányának és Hadész, az alvilág fejedelme feleségének neve. [\[VISSZA\]](#)
8. Hüpokratész: görög orvos. [\[VISSZA\]](#)
9. Szókratész: görög bölcs. [\[VISSZA\]](#)
10. Hektor: Trója hős védője az *Iliász*-ban. [\[VISSZA\]](#)

11. Ganümedész: trójai királyfi, az istenek pohárnoka. [\[VISSZA\]](#)

12. Bibliai pátriárka, rendkívül sokáig élt. [\[VISSZA\]](#)

13. Mesés flandriai király, a sör feltalálója. [\[VISSZA\]](#)